

JIHOČESKÁ UNIVERZITA V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH
FILOZOFICKÁ FAKULTA
ÚSTAV ROMANISTIKY

DIPLOMOVÁ PRÁCE

POSTAVENÍ KVALIFIKAČNÍCH ADJEKTIV VE JMENNÉM
SYNTAGMATU – KORPUSOVÁ STUDIE

Vedoucí práce: doc. PhDr. Jan Radimský, Ph.D.

Autor práce: Bc. Gabriela Vlčková

Studijní obor: Italský jazyk

Ročník: 3.

2016

Prohlašuji, že svoji diplomovou práci jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své diplomové práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejich internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

V Českých Budějovicích 8.5.2016

Gabriela Vlčková

Poděkování

Ráda bych poděkovala vedoucímu práce, panu doc. PhDr. Janu Radimskému, Ph.D., za velmi cenné rady, laskavý přístup a čas, který mi věnoval při realizaci této práce.

ANOTACE

Tématem diplomové práce je postavení kvalifikačních adjektiv ve jmenném syntagmatu. Práce je rozdělena do dvou hlavních částí. V úvodu první, teoretické, části autorka nejprve popisuje základní charakteristiky italských adjektiv a zabývá se jejich klasifikací. Dále se zaměřuje na postavení kvalifikačních adjektiv a na faktory, jenž toto postavení ovlivňují. Ve druhé, analytické, části autorka pracuje s italským webovým korpusem itWaC. Na jeho základě vytváří frekvenční seznamy adjektiv typu ART-ADJ-NOUN a ART-NOUN-ADJ, z nichž získává výsledný seznam adjektiv vyskytujících se jak v pozici před substantivem, tak za ním. Vybraná adjektiva z tohoto seznamu následně podrobuje analýze s cílem ověřit výchozí teoretické poznatky a vymezit významové změny související se změnou jejich pozice.

Klíčová slova: kvalifikační adjektiva, jmenné syntagma, antepozice, postpozice, korpusová studie, itWaC

ANNOTATION

This diploma thesis deals with prenominal and postnominal adjectives in Italian. The thesis is divided into two main parts. The first part, the theoretical one, describes the basic characteristics of Italian adjectives which are being classified. It also focuses on the prenominal and postnominal adjectives and on the factors that influence their position in classification. The second part, the practical one, works with the web corpus called itWaC. Using the web corpus, there are frequency lists of adjectives in positions ART-ADJ-NOUN and ART-NOUN-ADJ being created. It results in creation of one final list that includes the adjectives appearing in the position both before and after the noun. Then the chosen adjectives are being analyzed in order to verify the initial theoretical knowledge and to specify the changes in meaning, related to the position change of the adjectives.

Key words: qualifying adjectives, prenominal adjectives, postnominal adjectives, corpus study, itWaC

Obsah

ÚVOD.....	8
I. TEORETICKÁ ČÁST.....	10
1. Adjektiva v italštině.....	10
1.1 Základní charakteristika.....	10
1.2 Klasifikace adjektiv.....	11
1.2.1 Adjektiva kvalifikační.....	11
1.2.1.1. Adjektiva relační.....	11
2. Postavení kvalifikačních adjektiv ve jmenném syntagmatu	16
2.1 Vincentova studie a členění na tema-rema.....	18
2.2 D'Addiova studie a faktor presupozice.....	21
2.2.1 Presupozice celé jmenné skupiny a souhrnné užití adjektiva.....	24
2.2.2 Presupozice jmenné skupiny a označující užití adjektiva.....	25
2.2.2.1 Označující funkce adjektiva při absenci presupozice jmenné skupiny.....	27
2.2.2.2 Presupozice substantiva a člen neurčitý.....	28
2.2.3 Lexikální presupozice a pozice adjektiva.....	31
2.2.4 Třídy adjektiv a jejich pozice ve jmenném syntagmatu.....	33
2.2.4.1 Třída I: Adjektiva jednopoziční s pevnou pozicí po substantivu.....	33
2.2.4.2 Třída II: Adjektiva dvoupoziční.....	34
2.2.4.3 Třída III (a): Adjektiva dvoupoziční s normální pozicí v antepozici, mimo zásahy restriktivních faktorů.....	41
2.2.4.4 Třída III (b): Adjektiva dvoupoziční.....	47
2.3 Faktory ovlivňující postavení adjektiv a pojetí gramatik.....	49
2.3.1 Faktory syntaktické.....	49
2.3.2 Faktory sémantické.....	53
2.3.2.1 Postavení „adjektivum – substantivum“.....	53
2.3.2.2 Postavení „substantivum – adjektivum“.....	54
2.3.2.3 Postavení více adjektiv	58
2.3.3 Faktory fonologické.....	63
2.4 Změna významu adjektiva podle jeho pozice.....	63
2.5 Shrnutí poznatků o postavení kvalifikačních adjektiv.....	65
II. ANALYTICKÁ ČÁST.....	66

3. Analýza postavení kvalifikačních adjektiv na základě korpusových dat.....	66
3.1 Parametry korpusu itWaC.....	66
3.2 Kvalifikační adjektiva v korpusu itWaC.....	67
3.2.1 Adjektiva nejčastěji stojící v antepozici.....	71
3.2.2 Adjektiva nejčastěji stojící v postpozici.....	80
3.3 Shrnutí.....	88
ZÁVĚR.....	89
RIASSUNTO.....	91
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY.....	94

Úvod

Tématem této diplomové práce je postavení kvalifikačních adjektiv ve jmenném syntagmatu. Jak je známo, některá italská kvalifikační adjektiva mohou stát jak v prenominální (A+N), tak v postnominální (N+A) pozici. Jiná mají postavení pevně určené. Se změnou postavení adjektiv může, ale nemusí, souviset i významový posun daných adjektiv.

Každá italská gramatika se detailněji zaměřuje na postavení adjektiv z jiného úhlu pohledu. Při jejich studiu tak v každé z nich narazíme na různě popsané jevy a na odlišná hlediska třídění. Existuje sice několik základních zásad, kterými se postavení adjektiva ve jmenném syntagmatu řídí, zároveň ale existuje i mnoho výjimek. Téměř všechny italské gramatiky nám poskytují pouze výčet adjektiv stojících v antepozici nebo v postpozici, nebo těch, která mohou mít obě postavení. Nepodávají nám však vyčerpávající výklad proč tomu tak je. Jelikož toto téma nebylo dosud komplexně zpracováno, v této práci se pokusíme přiblížit a objasnit nejdůležitější pravidla, která jsou pro postavení kvalifikačních adjektiv ve jmenném syntagmatu klíčová, a faktorů, které mohou toto postavení ovlivnit.

Práce bude rozdělena na dvě hlavní části, teoretickou a praktickou. Úvod teoretické části bude věnován popisu základních charakteristik italských adjektiv a jejich klasifikaci. Poté se budeme zabývat postavením kvalifikačních adjektiv ve jmenném syntagmatu a faktory, jenž toto postavení ovlivňují. Vycházet přitom budeme především ze dvou italských studií: *La posizione dell'aggettivo italiano nel gruppo nominale* (D'Addio, 1974) a *La posizione dell'aggettivo in italiano* (Vincent, 1986) a ze základních italských gramatik: *Grande grammatica italiana di consultazione* (Renzi, 1988), *La nuova grammatica della lingua italiana* (Dardano 1997), *Nuova grammatica italiana* (Salvi, 2004), *Grammatica italiana:italiano comune e lingua letteraria* (Serianni, 2007), *Grammatica italiana modulare* (Dardano, 2002) a *Mluvnice italštiny* (Hamplová, 2004). Na závěr se zaměříme na významové změny konkrétních adjektiv v závislosti na jejich pozici ve jmenném syntagmatu.

V analytické části této práce nejdříve pomocí webového korpusu itWaC vytvoříme frekvenční seznamy adjektiv typu ART-ADJ-NOUN a ART-NOUN-ADJ, které budou následně konfrontovány tak, abychom získali seznam adjektiv vyskytujících se v obou pozicích i s příslušnými frekvencemi. Získaný seznam následně podrobíme analýze na vybraných příkladech z korpusu, s cílem ověřit výchozí hypotézy

o možnostech postavení výše zmíněných adjektiv a vymežit významové změny s tím související.

I. Teoretická část

1. Adjektiva v italštině

V této kapitole si nejprve přiblížíme základní charakteristiku adjektiv, dále jejich klasifikaci a nakonec funkce, které mohou ve větě mít.

1.1 Základní charakteristika

Adjektivum (l'aggettivo) neboli přídavné jméno je v italštině jedním z devíti slovních druhů (*le parti del discorso*). Vyjadřuje vlastnosti podstatného jména (substantiva), k němuž se vztahuje, nebo blíže specifikuje a vymezuje jeho význam. Z hlediska morfologického adjektiva náleží mezi slovní druhy ohebné (*variabili*). To znamená, že jsou vybavena gramatickou flexí v rodě a čísle: *bello - bella / belli - belle*, nebo jen v čísle: *felice / felici* a shodují se se substantivem v kontextu věty: (Serianni, 2007: s. 191)

- (1) a. *il gatto nero*
černá kočka
- b. *le automobili veloci*
rychlé automobily
- c. *gli imprevisti avvenimenti*
neočekávané události

Adjektivum může mít ve větě různé funkce, nás ale bude pro účely této práce zajímat pouze funkce adjektiva jako přívlastku. Pokud má adjektivum ve větě přívlastkovou funkci, znamená to, že stojí bezprostředně u substantiva, které rozvíjí (Hamplová, 2004: s. 86):

- (2) a. *il cielo **azzurro***
azurové nebe
- b. *la **nuova** casa*
nový dům

1.2 Klasifikace adjektiv

Ve starověku substantiva a adjektiva patřila do stejné kategorie: ta první jako „podstatná jména“ (označující látku nebo živou či neživou bytost), ta druhá jako „jména adjektivní“, která se připojují k podstatnému jménu pro označení jeho vlastnosti nebo pro bližší specifikaci, jak vyplývá z etymologie: *ADJECTIVUM* „aggiuntivo“ (přídavný), z latinského slovesa *ADICERE* „aggiungere“ (připojit, přidat). (Serianni, 2007: s. 191)

Italské gramatiky, například Dardano (1997: s. 197) či Serianni (2007: s. 191-192), dělí tradičně adjektiva do dvou skupin, a to na **adjektiva determinační** a na **adjektiva kvalifikační**. My se v této práci budeme zabývat pouze adjektivy kvalifikačními.

1.2.1 Adjektiva kvalifikační (gli aggettivi qualificativi)

Adjektiva kvalifikační vyjadřují různé vlastnosti určovaného substantiva a upřesňují například jeho vzhled, barvu, tvar, velikost (u živých bytostí a abstraktních jmen také morální a intelektuální kvality). Z hlediska významového patří na rozdíl od adjektiv determinačních mezi slova plnovýznamová (*le parole piene*), která jsou ve větě nositeli lexikálního významu. (Serianni, 2007: s. 191)

- (3) a. *un brutto lampadario*
ošklivý lustr
- b. *dei vasi grandi e panciuti*
velké a buclaté vázy
- c. *conclusioni acute e convincenti*
jasné a přesvědčivé závěry

1.2.1.1 Adjektiva relační (gli aggettivi di relazione n. relazionali)

Zvláštním druhem adjektiv kvalifikačních jsou adjektiva relační, která jsou odvozena od podstatných jmen: (Dardano, 1997: s. 197)

- (4) a. *anno* → *annuale*
 rok roční
- b. *bove* → *bovino*
 vůl hovězí

a ukazují na existenci vztahu mezi substantivem, k němuž se adjektivum vztahuje, a substantivem, od kterého je adjektivum odvozeno. Tento vztah může být různého druhu, takže v některých případech dochází k dvojznačnosti významu: pouze z kontextu pochopíme, jestli *la campagna presidenziale* (prezidentská kampaň) znamená „*la campagna (elettorale) del presidente*“ (volební kampaň prezidenta) nebo „*la campagna (elettorale) per il presidente*“ (volební kampaň o prezidentské křeslo). (Dardano, 1997: s. 197)

Transformace, jejímž výsledkem je relační adjektivum, může být podle Brinkerovy definice (1974: s. 7, cit. podle Serianni, 2007: s. 193) znázorněna následujícím schématem:

NOME₁ + PREPOSIZIONE + NOME₂ → NOME₁ + AGG. DI RELAZIONE

- (5) a. *provvedimento del ministro* → *provvedimento ministeriale*
 opatření ministra ministerské opatření
- b. *luce del sole* → *luce solare*
 světlo slunce sluneční světlo
- c. *serata di musica* → *serata musicale*
 večer hudby hudební večer

Je ale nutno upozornit, že ne vždy je sémantický vztah mezi relačním adjektivem a substantivem, od něhož je adjektivum odvozeno, vyjádřitelný tak jednoduchými pojmy a vysledovatelný až k původnímu významu, vyjádřenému základním předložkovým syntagmatem: například *le sigarette nazionali* nejsou jednoduše *le „sigarette della nazione“* „cigarety národa“, ale *le „sigarette prodotte dai monopoli di*

Stato (della nazione)“ „cigarety vyrobené státními monopoly (státem)“. (Serianni, 2007: s. 193)

Derivační vztah mezi substantivem a relačním adjektivem může být hůře rozpoznatelný také proto, že relační adjektivum je často vytvořeno od jiného kořene (který má původ knižní, řecký nebo latinský) než mělo slovo původní: (Serianni, 2007: s. 193)

- (6) a. *formaggio* → *caseario*
sýr sýrařský
- b. *avorio* → *eburneo*
slonovina slonovinový
- c. *pesce* → *ittico*
ryba rybí
- d. *cuore* → *cardiaco*
srdce srdeční

Velmi často se stává, že substantivum, k němuž se relační adjektivum vztahuje, není použito ve vlastním významu, ale pro oblast významů a sémantických vztahů, které substantivum čerpá v širším slova smyslu. Například: *la vita mondana* může znamenat v užším slova smyslu *la „vita che si trascorre nel mondo“* život na zemi (na rozdíl od nadpozemského života, v náboženském jazyce); ale můžeme také říci *vita mondana* se všeobecným odkazem na „společenskou smetánku“. (Serianni, 2007: s. 193)

Mezi hlavní přípony, které slouží k vytvoření relačních adjektiv, patří:

-ale (*inizio – iniziale*) (*fine - finale*), **-ano** (*mondo - mondano, paese - paesano, Italia - italiano*), **-ico** (*filosofo - filosofico*) (*ritmo - ritmico*), **-oso** (*ferro - ferroso, fume - fumoso, noia - noioso*), **-ista** a **-istico** (velmi často spojena se substantivem na **-ismo**: *socialismo – socialista*); (*illuminismo - illuminista, folklore - folcloristico*). Pro vytvoření relačních adjektiv z vlastních jmen (v zásadě z příjmení slavných osobností), se používá přípona **-iano**: *Hegel - hegeliano, Leopardi – leopardiano*. To všeobecně naznačuje vztah příslušnosti k myšlenkám, stylu, mínění, způsobu jednání literárního autora, významné osobnosti, atd. Povšimněme si především, že jedno a to samé

adjektivum na -iano může nabývat různých hodnot v závislosti na kontextu: „*lo stile manzoniano*“ (styl Manzoniho), „*scrittori manzoniani*“ (spisovatelé, kteří jdou zpět k myšlenkám a stylu Manzoniho), atd. Když postava není příliš populární, použití relačního adjektiva může nabývat žertovného nebo polemického nádechu. (Dardano, 1997: s. 198, Serianni, 2007: s. 193)

V politickém jazyce přípona -iano označuje „příslušnost k politickému proudu či k současné politice“ (Serianni, 2007: s. 193) vedené osobností, ke které se odkazuje: *gli andreottiani, i fanfaniani*, atd. (od příjmení křesťanských demokratů G. Andreottiho a A. Fanfaniho).

Se jmény autorů, kteří založili myšlenkové směry, literární směry, atd., může někdy přípona -iano restriktivně označovat to, co je vlastní autorovi: *la dottrina marxiana* (= filozoficko-politické principy stanovené Marxem), na rozdíl od -ista, které označuje myšlenkový proud jako celek: *la dottrina marxista* (= filozoficko-politické principy, které inspirují marxistické hnutí). Do češtiny oboje přeložíme jako marxistická doktrína. (Dardano, 1997: s. 198)

„*Na základě úvah provedených Ch. Ballym pro francouzštinu, stanovil Bruno Migliorini pro italské relační adjektivum tři důležitá gramatická omezení*“ (Serianni, 2007: s. 194):

1) relační adjektivum **nemůže být stupňováno**, např. z *calore solare* nemůžeme vytvořit **calore più solare* nebo **calore solarissimo*; z *bilancio annuale* nemůžeme vytvořit **bilancio più annuale* nebo **bilancio annualissimo*;

2) - **nemohou být použita v predikativní funkci**: můžeme říci *l'anno finanziario*, ale ne **l'anno è finanziario*; *lo spazio sidero*, ale ne **lo spazio è sidero*;

3) **nemohou být anteponována**: říká se *carne bovina* a ne **bovina carne*.

Pokud jde o umístění relačního adjektiva, v současné italštině povinně následuje substantivum, ke kterému se vztahuje: říká se *il sistema solare*, a ne *il solare sistema*, jelikož relační adjektivum je nositelem objektivní informace, citově či stylisticky nezabarvené; antepozice relačního adjektiva je možná, pokud adjektivum plní kvalifikační funkci: *una solare verità*. V současném literárním jazyce antepozice relačního adjektiva (jako například *l'africano mare*) téměř úplně vymizela; (Alisova, 1967: s. 258, cit. podle Serianni, 2007: s. 194) naopak spisovatelé v minulých stoletích, počínaje Boccacciem, adjektiva často anteponovali, protože považovali za elegantnější

posloupnost: *l'elettrica energia* (spíše než *l'energia elettrica*); *la geografica posizione* (spíše než *la posizione geografica*), atd. Dnes tyto antepozice relačních adjektiv přežívají v označeních některých institucí a v byrokratickém jazyce: například v některých italských městech se muzeum a městská knihovna ještě označují jako *civico museo* a *civica biblioteca* (místo *museo civico* a *biblioteca civica*); úředník, který v procesech hájí zájmy veřejnosti, se nazývá *Pubblico Ministero* (a ne *Ministero Pubblico*); souhrn služeb, funkcionářů a státních zaměstnanců se označuje jako *pubblica amministrazione* nebo jako *pubblico impiego* (místo *amministrazione pubblica* a *impiego pubblico*); a dokonce i v jazyce novinářů přežívají spojení jako *servizi di pubblica utilità* (místo *di utilità pubblica*), *locale comando dei Carabinieri* (místo *comando locale dei Carabinieri*). (Patota, 2006: s. 79)

Určitá adjektiva jsou považována za relační, pouze pokud se nachází v určitých kontextech a s určitými substantivy. Je vidět rozdíl mezi *mobili francesi* a *reazione francese*: v prvním případě *francesi* označuje vlastnost slova *mobili* a není relačním adjektivem (ale může mít predikativní funkci: *I mobili erano francesi*), ve druhém případě je ale *francese* relačním adjektivem a vykonává funkci podmětu jmenného syntagmatu (= *la reazione dei francesi*). Není tedy možné říci **La reazione è stata francese*. Podobné příklady bychom mohli uvést pro adjektiva jako *teatrale*, *femminile* atd., která mohou být použita i v jiném smyslu, než jako adjektiva relační: *la sua reazione è stata teatrale*, *è poco femminile*, atd. (Salvi, 2004: s. 162)

2. Postavení kvalifikačních adjektiv ve jmenném syntagmatu

V úvodu této kapitoly si nejdříve vymežíme pojmy syntagma a jmenné syntagma, se kterými se budeme setkávat v průběhu celé práce.

Syntagma je syntaktická jednotka nižšího řádu, než je věta. Je tvořeno dvěma nebo více jazykovými jednotkami, které mezi sebou mají mluvnický vztah a jedna jednotka této skupiny je vždy řídící (*la testa*). Adjektiva se velmi často spojují se substantivy, s nimiž vytváří syntagma jmenné. Jak vyplývá již z názvu této práce, budeme se zabývat postavením adjektiva právě v tomto syntagmatu. (Hamplová, 2004: s. 300)

Jmenné syntagma je tvořeno substantivem, případně jiným substantivizovaným slovním druhem, který může být doprovázený členem, adjektivem (kvalifikačním nebo determinačním) nebo jiným substantivem: *il pane, la tua amica, una casa grande, il vecchio dizionario spagnolo, i formaggi di Francia*. Substantivum ve jmenném syntagmatu může být předcházeno nebo následováno jedním nebo více syntagmaty adjektivními, což jsou blíže určená adjektiva: *un bel libro, un libro bello, una lunga, interminabile attesa, una persona simpatica e interesente, un nuovo vestito rosso*. (Hamplová, 2004: s. 300) Výběr pozice adjektivního syntagmatu v syntagmatu jmenném ale není libovolný, k čemuž se dostaneme v následujících kapitolách.

Jak již bylo řečeno, italské adjektivum může substantivum buď předcházet, nebo jej následovat. Odlišné pozici vzhledem k substantivu odpovídá odlišná interpretace adjektiva. Ze syntaktického hlediska je běžnější pozice postnominální, která je též považována za pozici bezpříznakovou: „*Pokud lexikální význam a komunikativní funkce zůstávají neměnné, rozdíl mezi postpozicí a antepozicí se pro většinu kvalifikačních adjektiv prezentuje jako opozice mezi formou neutrální a formou, která zahrnuje různé subjektivní významy*“ (Alisova, 1967: s. 268, cit. podle Serianni, 2007: s. 200)

Nejčastější rozdělení kvalifikačních adjektiv je následující: podle Renziho (1988: s. 444) v pozici před substantivem stojí adjektiva, která mají vzhledem k substantivu sémanticky **popisnou (deskriptivní)** funkci. To jsou adjektiva, která vyjadřují vkus nebo mínění mluvčího (proto jsou také nazývána konotační), případně v mluvčím a/nebo v posluchači vyvolávají určité emoce. Věta:

(7) *Luca è andato a Roma con il suo simpatico amico.*

Luca jel do Říma se svým sympatickým přítelem.

vyjadřuje názor mluvčího na Lucova přítele. Zde adjektivum pouze subjektivně hodnotí, označuje zvláštní emocionální důraz nebo stylistickou vytříbenost. (Renzi, 1988: s. 444)

V pozici za substantivem stojí adjektiva s **restriktivní (omezuující)** funkcí, tj. ta, která odlišují substantivum od ostatních substantiv stejného druhu, zužují jeho význam a objektivně jej hodnotí. (Renzi, 1988: s. 442) V této větě:

(8) *Luca è andato a Roma con un suo amico simpatico.*

Luca jel do Říma s jedním ze svých sympatických přátel.

je přítel označován jako sympatický: mluvčí tvrdí, že Luca jel do Říma s jedním z mnoha ze svých přátel z podtřídy „sympatičtí přátelé“, která spadá do třídy „přátelé“.

Všimněme si rozdílu v dalším příkladu (Patota, 2006: s. 78):

(9) a. *La vecchia casa è crollata*

b. *La casa vecchia è crollata*

V první větě adjektivum „starý“ obohacuje slovo „dům“ o vlastnost (a sice, že je starý); ve druhé větě však adjektivum „starý“ odlišuje „dům“ od všech ostatních: zřítel se starý dům, ne ten „nový“, ani ten „nejnovější“ atd. Adjektivum starý by mohlo být z první věty vypuštěno beze změny významu; ale pokud vypustíme adjektivum z druhé věty, význam už nebude stejný. Který dům se zřítel? Ten starý, nový nebo nejnovější?

V této práci jsem se rozhodla vycházet především ze dvou studií, které se problematikou postavení adjektiva ve jmenném syntagmatu zabývají do hloubky, a snaží se nám poskytnout logické důvody postavení adjektiva před substantivem nebo za ním. První z těchto studií je „*La posizione dell'aggettivo in italiano*“ od Nigela Vincenta, kterou si přiblížíme v následující kapitole.

2.1 Vincentova studie a členění na tema-rema

Nyní se podívejme na následující tabulku, ve které Vincent (1986: s. 184-185) shromáždil různé terminologické dvojice, které byly v průběhu času navrženy různými lingvisty pro označení adjektiv stojících v antepozici a postpozici. Při hledání těchto terminologických dvojic se neomezil pouze na italštinu, protože podobný problém nastává i při analýze jiných jazyků, mezi románskými jazyky zejména ve španělštině.

<i>Aggettivo preposto</i>	<i>Agg. posposto</i>	<i>Autore</i>	<i>Lingua</i>
più importante il nome soggettivo	più importante l'aggettivo oggettivo	Fornaciari (1884)	italiano
qualificatif	discriminatif	Gröber (1904-06)	romanze
affectif	intellectuel	Marouzeau (1922)	latino
morphème	lexème	Bally (1909)	francese
reference- modifying	referent- modifying	Weinrich (1966)	francese
ne dé généralise pas	dé généralise	Bolinger (1967)	inglese
apprezzativo	oggettivo	Sciarone (1968)	italiano
relative	absolute	D'Addio (1974)	italiano
descrittivo	restrittivo	Siegel (1976)	russo
non restrittivo		(1979)	inglese
marked	unmarked	Lepschy & Lepschy (1981)	italiano
non-detachable	detachable	Waugh (1977)	francese
non-contrastive	contrastive	Francesconi ('83)	italiano
metaforico	letterale	Klein-Andreu ('83)	spagnolo
		autori vari	varie

Při prohlédnutí tohoto krátkého seznamu Vincent (1986: s. 185) nabyl dojmu, že na rozdíl od Siegelové můžeme všechny badatele zde uvedené pokládat za (neo-) tradiční, čímž chce říci, že buď nemohli - z pochopitelných chronologických důvodů - nebo nechtěli pracovat v rámci různých systémů formální gramatiky, které prosperovaly v „post Chomskyánské“ době.

Jak je z tabulky zřejmé, mnohem více shod můžeme nalézt při popisu sémantiky **postnominální pozice**. Výrazy týkající se této pozice, které jsou v tabulce použity různými badateli, mohou být rozděleny do dvou skupin. Do první skupiny můžeme zařadit ty, které zdůrazňují význam „*letterale a oggettivo*“, dále Ballyho „*intellectuel*“, „*assoluto*“ (Siegelová) a „*referent-modifying*“ (Bolinger), které - jak jsme již viděli -

chtějí poukázat na skutečnost, že v tomto užití adjektivum neodvozuje svůj výklad od substantiva, které doprovází, ale naopak má svůj základní a přirozený význam. A protože ukazuje svoji nezávislost na substantivu, vymezuje ho Francesconi (1983, cit. podle Vincent, 1986: s. 186) jako „*detachable*“ (oddělitelný). Do druhé skupiny můžeme zařadit výrazy „*discriminatif*“, „*dégénéralise*“, „*restrittivo*“, a „*contrastive*“, které se vztahují k funkci postnominálního adjektiva. (Vincent, 1986: s. 185-186)

Toto hledisko adjektivní sémantiky Vincent (1986: s. 186) jednoduše popisuje pomocí teorie množin. Jako příklad uvádí jmenné syntagma *un filosofo italiano*. Pokud *filosofo* označuje soubor osob, které se zabývají filozofií, a pokud *italiano* označuje soubor věcí italského původu, výraz *un filosofo italiano* bude označovat člen průniku dvou souborů, tj. člen souboru osob, které se zabývají filozofií a které jsou italského původu. Dále upozorňuje, že pravidla, která jsme si představili pro postnominální postavení adjektiva ovšem neplatí, pokud se začneme zabývat **pozicí prenominální**. Když si znovu prohlédneme naši souhrnnou tabulku, všimneme si širší škály pojmů, kterými se lingvisté snaží charakterizovat sémantický přínos této pozice.

Je třeba zdůraznit, že mnoho gramatik k těmto pojmům ve skutečnosti řadí ještě další kategorii, a to adjektiva, která vyjadřují pluralitu – *diversi, vari, certi, parecchi*, atd. Vincent (1986: s. 187) ale tato adjektiva vynechává, protože je podle něj jasné, že ačkoli některá z nich mají jiný význam v postnominální pozici, nejsou paralelní s ostatními adjektivy, která předcházejí substantivum, jelikož zauímají zvláštní syntagmatické postavení¹. To nám ukazuje porovnáním pozic přivlastňovacího zájmena ve dvou příkladech: *diversi miei amici* a *un mio vecchio amico*. Adjektiva, která nás zajímají, se zde řadí mezi přivlastňovací zájmeno a substantivum, zatímco adjektiva, která vyjadřují pluralitu, jsou strukturálně (a sémanticky) více příbuzné členům a dalším determinantům (*i/questi/alcuni/diversi miei amici*).

Nyní se ale vraťme k Vincentovu (1986: s. 187) rozdělení vlastností typických pro adjektiva v **antepozici**. Dle zkoumaných autorů je možné popsané vlastnosti rozdělit následovně:

- 1) nedostatek rozlišovací schopnosti („*non-contrastive*“, „*qui ne dégenéralise pas*“, „*appositivo*“);

¹ Také Hamplová (2004: s. 95) tato adjektiva řadí do skupiny adjektiv, která podle své pozice mění slovně druhový charakter.

- 2) přítomnost mluvčího subjektu („*soggettivo*“, „*affectif*“, „*apprezzativo*“, „*qualificatif*“);
- 3) neoddělitelnost adjektiva a substantiva („*non-detachable*“, „*reference-modifying*“, „*relative*“);
- 4) přenesená hodnota adjektiva („*metaforico*“).

Pro každou třídu následně uvádí několik svých příkladů, které mají tyto třídy ilustrovat.

- 1) *Il pallido sole di Atene*

La sbrigativa Signora Thatcher

- 2) *Raccapricciante spettacolo*

Un ambizioso programma di ricerca

- 3) *L'arroventato asfalto*

Due isterici colpi di clacson

(Vincent, 1986: s. 187-188)

Nyní se blíže podíváme na použití (1) a (2), tedy na adjektiva ve významu *non-contrastivo* a *soggettivo*. *Non-contrastività* adjektiva v antepozici dává jeho analýze docela zajímavé potvrzení. Vincent uvádí příklad citovaný Lepschym (1981: s. 166, cit. podle Vincent, 1986: s. 189) *una poltrona vecchia* vs *una vecchia poltrona*. První z nich má sémantickou interpretaci „una poltrona che è vecchia“, která, pokud ji znegujeme, bude odpovídat výrazu „una poltrona che non è vecchia“. Naopak ve druhém příkladu *una vecchia poltrona*, vytvoříme sémantickou interpretaci „vecchia-poltrona“ tedy složený predikát, který s sebou nese opak *, „non-vecchia-poltrona“, protože negace se nemůže vztahovat přímo na predikát, ale pouze na větu. (Vincent, 1986: s. 189)

Zvláštní případ *non-contrastivity* se projevuje při používání anteponovaných adjektiv s vlastními jmény - například *la sbrigativa Signora Thatcher*. Také zde Vincent (1986: s. 189) využívá jedno původní hledisko Montagueovy sémantiky, a to je jeho zacházení s vlastními jmény jako se soubory vlastností. Výraz *Signora Thatcher* tedy označuje soubor vlastností tehdejší britské ministerské předsedkyně, mezi něž patří právě ráznost. Adjektivum v tomto případě necharakterizuje a nerozlišuje právě proto, že vyjadřuje vlastnost již známou a již obsaženou při prezentaci jména. Druhým

důležitým bodem, který vyplývá z tohoto příkladu, je podle Vincenta mylná představa rozlišování, které se velmi často nachází v mluvnících, mezi adjektivy, která předcházejí substantivum a adjektivy, která následují až po něm.

Adjektivum jako *sbrigativo* může velmi dobře následovat substantivum, které modifikuje, ve větě jako *qui ci vuole una persona sbrigativa*. Adjektivum, jak už bylo řečeno, označuje vlastnost, a pro pochopení jeho užití v určité situaci je potřeba zkoumat vzájemné působení tří faktorů: sémantika adjektiva, sémantika substantiva a sémantika pozice (prenominální nebo postnominální). (Vincent, 1986: s. 190)

2.2 D'Addiova studie a faktor presupozice

V předchozí kapitole jsme si představili téma z pohledu Nigela Vincenta, nyní si ho přiblížíme z pohledu lingvisty Wandy d'Addio, jehož pojetí se v lecčems odlišuje. D'Addio si ve své studii „*La posizione dell'aggettivo italiano nel gruppo nominale*“ (1974) klade za cíl prozkoumat principy, které určují, zda bude stát adjektivum za substantivem, nebo před ním.

Vychází z hypotézy, že postavení adjektiva ovlivňují různé faktory, rozpoznatelné pouze z analýzy provedené na více úrovních. Podle d'Addia (1974: s. 79) se některé z těchto faktorů zdají být skutečně úzce spojeny se sémantickou povahou samotného adjektiva nebo modifikovaného substantiva, zatímco jiné se vztahují k verbálnímu či situačnímu kontextu, ze kterého lze zjistit záměr výpovědi.

Ve své studii definuje obecný předpoklad, který vytváří pevný výchozí bod pro celou práci: „*italská věta, jak je známo, se „otevřít doprava“ v tom smyslu, že každý lexikální prvek, který představuje novou informaci s ohledem na prvek předchozí, má tendenci se normálně připojovat po jeho pravé straně. Přijímáme tedy jako „normální“ postnominální pozici adjektiva, jelikož vytváří novou informaci o substantivu.*“ (D'Addio, 1974: s. 79)

D'Addio se domnívá, že čím více „objektivní“ má adjektivum povahu, tím více konkretizuje substantivum připojením se po jeho pravé straně.

V rámci adjektiv ve skutečnosti existuje stupňování objektivy (ve smyslu ověřitelných informací), které jde od maximálních hodnot k relativním, minimálním a nulovým. Jinými slovy existují adjektiva, jejichž informace je ověřitelná na základě kritéria PRAVDA/NEPRAVDA, dále adjektiva, jejichž informace je přenositelná na příslušnou normu obecně uznávanou nebo stanovenou s ohledem na modifikované

substantivum, a adjektiva, která pouze informují o úsudku nebo hodnocení mluvčího, neboli o tom, co si mluvčí o substantivu myslí. (D'Addio, 1974: s. 80)

Podle D'Addiovy hypotézy se adjektivum s klesající objektivitou stává pohyblivé a jeho pozice je určena některými vnějšími faktory, rozeznatelnými na úrovni promluvy.

V závislosti na stupni více či méně objektivní informace adjektiva o substantivu, byly dosud rozlišeny tři hlavní třídy adjektiv. Tato klasifikace není úplná, nýbrž má sloužit pouze jako počáteční pracovní podklad (D'Addio, 1974: s. 80):

- I. Třída: Adjektiva „objektivní“, ověřitelné podle kritéria PRAVDA/NEPRAVDA (vyžadují postpozici).
- II. Třída: Adjektiva „polární“, která označují fyzický rozměr (může stát před nebo za substantivem).
- III. Třída: Adjektiva hodnotící: a) „polární“ b) „nepolární“ (může stát před nebo za substantivem kromě zvláštních případů, kdy adjektivum stojí v pevné prenominální pozici).

Nyní se podívejme na rozdělení adjektiv do jednotlivých tříd (D'Addio, 1974: s. 80):

- I. Třída:
 - 1) Adjektiva označující barvy (např. *verde, rosso, giallo*, atd.).
 - 2) Adjektiva označující formu (např. *quadrato, rotondo, sferico*, atd.).
 - 3) Adjektiva lokační (např. *destro, centrale, anteriore*, atd.).
 - 4) Adjektiva označující fyzické vlastnosti živočichů nebo rostlin (např. *cieco, sordo, nudo, secco, maturo*, atd.).
 - 5) Adjektiva „relační“ (např. *stradale, ferroviario, fotografico*, apod.)
 - 6) Adjektiva označující státní příslušnost (např. *italiano, francese, tedesco*, atd.)
 - 7) Adjektiva odvozená, označující vztah autor-dílo (např. *pirandelliano, carducciano, verdiano*, atd.) (D'Addio, 1974: s. 80)

II. Třída:

Adjektiva této třídy nejsou ověřitelná na základě nějakého absolutního kritéria, ale na základě příslušných norem běžně přijímaných mluvčími. Tyto normy, vztahující se ke kvantifikaci fyzického rozměru substantiva, budou pevně záviset na typu substantiva, které adjektivum modifikuje. Do této třídy spadají adjektiva jako: (D'Addio, 1974: s. 81)

alto/basso, largo/stretto, lungo/corto (breve), grasso/magro, grande/piccolo, pesante/leggero, forte/debole, giovane/(nuovo)/vecchio, chiaro/scuro, freddo/caldo

III. Třída:

Tato třída zahrnuje všechny adjektiva hodnotící, neboli ta, která označují subjektivní hodnocení určitého substantiva mluvčím. Tato adjektiva se dělí do dvou podtříd:

a) *bello/brutto, buono/cattivo*, tj. polární adjektiva, která, přestože označují hodnocení mluvčího, jsou přenositelná na určité normy, estetické, morální, funkční, na nichž se měří subjektivita hodnocení;

b) *meraviglioso, stupendo, splendido, orribile, magnifico, straordinario*, atd., pro které neexistuje žádné kritérium ověřitelnosti kromě mysli mluvčího.

Dřív než se začneme zabývat výskytem adjektiv těchto tříd ve jmenném syntagmatu, musíme vzít v úvahu faktory působící na úrovni promluvy, které mohou ovlivnit postavení adjektiv. D'Addio (1974: s. 82) se ve své studii zabývá především jedním hlavním faktorem, který je zásadní pro výskyt adjektiva v antepozici nebo v postpozici. Tímto faktorem je presupozice, neboli vše, co víme implicitně nebo explicitně o daném tvrzení v okamžiku promluvy. Například ve větě jako: *Giorgio non dorme*, mluvčí předpokládá, že si někdo myslí, že Giorgio spí. Negativní věta tedy nutně předpokládá nějaké své tvrzení, implicitní nebo explicitní. Ve výpovědi: *il*

ragazzo cantava, určitý člen jasně odkazuje na již známého chlapce a tím naznačuje jeho presupozici.

Výpověď může obsahovat část, která něco presuponuje, a část, která nepresuponuje nic, ale vytváří novou informaci. Pokud se vrátíme k předchozím příkladům, v první větě je nová informace vytvořená negací přísudku a ve druhé přísudkem samotným. Existují nicméně různé druhy presupozic a na různých úrovních. Některé z nich závisí na slovním kontextu, jiné se vztahují k situaci, ve které probíhá konverzace, a další jsou obsaženy v samotném lexiku. D'Addio (1974: s. 82) považuje za významnou presupozici, která se týká jmenné skupiny, ve které je substantivum nebo jmenné syntagma modifikováno adjektivem. Jeho cílem tedy je stanovit jestli a jakým způsobem presupozice jmenné skupiny nebo její části určí nebo ovlivní prenominální nebo postnominální pozici adjektiva.

2.2.1 Presupozice celé jmenné skupiny a souhrnné užití adjektiva

Zdá se, že presupozice celé jmenné skupiny má vliv na posunutí adjektiva do prenominální pozice, viz následující příklady:

(10) *a. Giorgio arrivò con la bionda moglie*

Giorgio přišel s blondatou manželkou;

b. I valorosi soldati saranno premiati

Stateční vojáci budou odměněni.

(D'Addio, 1974: s. 82)

V obou případech je presuponováno jak substantivum, tak adjektivum, to znamená, že jsou již známy na základně slovního kontextu, nebo na základě situace. Ve skutečnosti se v příkladu (10) a. předpokládá existence (nějaké) manželky a ví se, že je blondatá; v příkladu (10) b. se předpokládá existence nějakých vojáků a ví se, že byli stateční. Zde adjektivum nepřidává žádnou informaci o substantivu, nýbrž odkazuje na předchozí znalosti. Protože nemá funkci konkretizace substantiva, může zaujímat prenominální postavení. (D'Addio, 1974: s. 82-83) To, co bylo doposud zmíněno, může být formálně znázorněno následovně:

+ Presupozice N }
 + Presupozice A } AN

kde N je substantivum, A je adjektivum

Nicméně podle D'Addia (1974: s. 83) tato formalizace může být dvojnásobná, protože nebere v úvahu roli, kterou hraje určitý člen jako ukazatel presupozice jmenné skupiny. Proto ji upravuje následovně:

+ Presupozice N }
 + Presupozice A } AN
 + Člen určitý }

2.2.2 Presupozice jmenné skupiny a označující užití adjektiva

K tomuto případu dochází, když je presuponováno více členů stejné třídy substantiv a adjektivum má funkci označit mezi nimi jedno konkrétní (D'Addio, 1974: s. 83):

(11) a. *È uscito con la ragazza bionda*
 Vyšel si s (tou) blondátou dívkou

b. *È stato morso dal cane grosso.*
 Byl pokousán (tím) velkým psem.

V (11) a. se ve skutečnosti předpokládá více dívek a ví se, že X si vyšel s jednou z nich. Ta je označena prostřednictvím adjektiva *biondo*. V (11) b. se předpokládá existence více psů a ví se, že jeden z nich pokousal X. Zmíněný pes je označen adjektivem *grosso*.

Podobný případ nastane, jestliže se presupozice týká substantiva v plurálu, tj. třídy

nebo celku třídy a adjektivum je použito pro označení podtřídy nebo podcelku. Viz následující příklad:

(12) *I soldati valorosi saranno premiati,*

kde se předpokládá celek vojáků a část z nich je označena adjektivem *valorosi*.

V této své označující funkci přidává adjektivum substantivu nezbytnou informaci a připojuje se po jeho pravé straně. D'Addio (1974: s. 83) shrnuje výše uvedené takto:

+ Presupozice třídy nebo celku N	}	NA
+ Označující adjektivum členem nebo podtřídou N		
+ Člen určitý		

Jako ověřovací test pro zjištění, jestli má adjektivum souhrnnou funkci anteponovaného adjektiva nebo označující funkci adjektiva v postpozici, kde jmennou skupinu předchází určitý člen, se zdá být užitečné kritérium dotazu (D'Addio, 1974: s. 84):

1) *Giorgio è arrivato con la bionda moglie*

(Otázka: s KÝM?)

2) *I valorosi soldati saranno premiati*

(Otázka: KDO?)

kde zájmeno KDO se vztahuje na celou jmennou skupinu, tj. na substantivum a na adjektivum, které stojí společně.

Naopak v příkladech:

1) *È uscito con la ragazza bionda*

(Otázka: s JAKOU dívkou?)

2) *È stato morso dal cane grosso*

(Otázka: JAKÝM psem?)

3) *I soldati valorosi saranno premiati*

(Otázka: JAKÍ vojáci?)

se zájmeno JAKÝ vztahuje pouze k substantivu, u kterého se vyžaduje označení.
(D'Addio, 1974: s. 84):

2.2.2.1 Označující funkce adjektiva při absenci presupozice jmenné skupiny

Adjektivum může mít označující funkci i při absenci presupozice jmenné skupiny, kterou předchází určitý člen. K tomu dochází, když je takový člen užitý ve všeobecném smyslu. V následujících příkladech:

(13) a. *la pedagogia moderna è permissiva*

moderní pedagogika je tolerantní

b. *la sogliola vive nelle acque profonde*

mořský jazyk žije v hlubokých vodách

c. *i mobili antichi sono molto costosi*

starožitnosti (starý nábytek) jsou velmi drahé

adjektivum označuje podtřídu substantiva. I pro tyto případy můžeme uplatnit kritérium dotazu na jmennou skupinu:

1) *la pedagogia moderna è permissiva*

(otázka: JAKÝ DRUH pedagogiky?)

2) *la sogliola vive nelle acque profonde*

(otázky: JAKÝ DRUH vod?)

3) *i mobili antichi sono molto costosi*

(otázky: JAKÝ DRUH nábytku?)

(D'Addio, 1974: s. 83-84):

To vše je podle D'Addia (1974: s. 84) možné shrnout následovně:

Ø Presupozice N	}	NA
Ø Presupozice A		
+ Označení N		
+ Člen určitý ve všeobecném smyslu		

2.2.2.2 Presupozice substantiva a člen neurčitý

Jelikož neurčitý člen poprvé představuje nějaké jmenné syntagma, nezdá se, že by s sebou nesl presupozici substantiva nebo adjektiva. Nicméně existují případy, ve kterých ve jmenném syntagmatu takový člen odkazuje na presupozici substantiva, zatímco adjektivum má označující funkci vůči substantivu. Viz následující příklady (D'Addio, 1974: s. 85):

(14) a. „*Insieme al mio collega X, dovremo consultarci e tutto avverrà nella prossima settimana; una settimana pesante perchè da oggi sono il Pubblico Ministero di turno...*“

„Společně s mým kolegou X se budeme muset poradit a vše se bude dít v příštím týdnu; v týdnu těžkém, protože ode dneška jsem státním zástupcem ve službě...“

b. „*Dire che l'appartamento è lussuoso, come hanno fatto molti giornali, mi sembra esagerato: si tratta semplicemente di un appartamento grande.*“

„Říci, že byt je luxusní, jak to udělalo mnoho novin, se mi zdá přehnané: jedná se jednoduše o velký byt.“

Jak si lze všimnout, ve výše uvedených příkladech D'Addio uvedl celý kontext, protože tak je presupozice substantiva zřetelnější. Adjektivum zde vytváří novou část informace, protože označuje typ nebo podtřídu substantiva. Pokud zde uplatníme ověřovací test, dostaneme:

- 1) JAKÝ DRUH týdne (to bude)?
- 2) o JAKÝ DRUH bytu (se jedná)?

V mnoha případech může být presupozice substantiva dána ne slovním kontextem, ale situací, ve které je vedena promluva. Například, věta jako:

(15) *Oggi ho comprato delle arance buone*

Dnes jsem si koupil dobré pomeranče

může odkazovat na presupozici typu:

„*altre volte ho comprato delle arance cattive*“

„minule jsem si koupil špatné pomeranče / pomeranče, které nebyly dobré“, nebo něco podobného. (D’Addio, 1974: s. 85-86).

Podle D’Addia (1974: s. 86) se tedy jedná o presupozici „situační“, která je stejně jako ty, které vyplývají ze slovních kontextů, nezbytná pro účely jazykové analýzy.

Takto můžeme shrnout co bylo uvedeno výše:

+ Presupozice N	}	NA
- Presupozice A		
+ Označení N		
+ Člen neurčitý		

Použití neurčitého členu ve jmenném syntagmatu, v němž má adjektivum označující funkci, může být rovněž rozšířeno na výpovědi, ve kterých presupozice substantiva není kontextová, ale je odvozena ze samotné logiky výpovědi. K tomu dochází, když adjektivum označuje substantivum tím, že k němu přidává podmínku. (D’Addio, 1974: s. 86):

(16) a. *Vorrei comprare una casa grande*

Chtěl bych si koupit velký dům.

b. *Mi piace camminare per strade larghe*

Rád chodím po širokých cestách

c. *Un medico giovane è spesso pronto a rischiare.*

Mladý lékař je často připraven riskovat.

Jak můžeme vidět ve výše uvedených příkladech, podmínka přidaná k substantivu naznačuje opak samotného adjektiva a negaci celé výpovědi, kde je takový opak přítomen. D'Addio (1974: s. 86) uvádí, že příklady a., b. a c. ve skutečnosti presuponují:

a. *non vorrei comprare una casa piccola*

nechtěl bych si koupit malý dům

b. *non mi piace camminare per strade strette*

nerad chodím po úzkých cestách

c. *un medico vecchio non è spesso pronto a rischiare.*

Starý lékař není často připraven riskovat.

Tuto podmínku přidanou k substantivu lze často parafrázovat vztažnými větami restriktivního typu, kde je přítomen konjunktiv: (D'Addio, 1974: s. 86)

a. *Vorrei comprare una casa (che sia) grande*

Chtěl bych si koupit dům (který by byl) velký

b. *Mi piace camminare per strade (che siano) larghe*

Rád se procházím po cestách (které jsou) široké

c. *Un medico (che sia) giovane è spesso pronto a rischiare.*

Lékař (který je) mladý, je často připraven riskovat

Shrnutí:

+ Podmínka přidaná k N

+ Opačná presupozice A

+ Negativní presupozice, pokud je výpověď opakem A

} NA

Podmínka přidaná k substantivu a označená adjektivem samozřejmě závisí především na úmyslu mluvčího. To je ještě patrnější u adjektiv, která se obvykle nachází v prenominální pozici, jako *grande* a *giovane*. Ve skutečnosti by nic nezabránilo v používání těchto adjektiv před substantivem, kde nezamýšlíme vyjádřit nějakou podmínku přidanou k substantivu. Například: *vorrei comprare una grande casa; un giovane medico è spesso pronto a rischiare*. (D'Addio, 1974: s. 87)

Je třeba zvážit ještě další případ presupozice, která nepůsobí na úrovni promluvy, ale týká se sémantické povahy druhu substantiva, které adjektivum modifikuje.

2.2.3 Lexikální presupozice a pozice adjektiva

D'Addio (1974: s. 87) dále uvádí, že kromě presupozice působící na úrovni promluvy existuje také druh presupozice, které náleží stejné lexikální prvky. Tato presupozice může být určena jak sémantickými složkami, které jsou nedílnou součástí určitého lexikálního prvku, tak faktickými znalostmi, které o něm mluvčí má.

Jestliže ve skutečnosti adjektivum označuje základní rys substantiva neboli rys, který je součástí jeho definice, nebo jestliže označuje vlastnost, která mu obvykle bývá přisuzována jako ustálená, nepřidává k samotnému substantivu žádnou informaci a je tudíž obecně přijímáno do prenominální pozice jako presuponované. Například: *la binca neve, il dolce miele, il vasto oceano, l'amaro fiele*, kde se zdá, že adjektivum označuje sémantický rys substantiva. Nebo například: *la veloce lepre, l'astuta volpe, il feroce leone, l'odiato nemico*, kde se adjektivum vztahuje k rysům substantiva považovaným za ustálené. (D'Addio, 1974: s. 87)

Nicméně D'Addio (1974: s. 87) poukazuje na skutečnost, že není snadné jasně rozlišovat mezi základními sémantickými rysy substantiva a vlastnostmi, které mu byly přisouzeny na základě faktických znalostí. Přesto však tvrdí, že čím víc je adjektivum předvídatelnější vzhledem k určitému substantivu, tím více bude inklinovat k umístění v antepozici, jelikož nepřidává žádnou novou informaci. Na základě těchto úvah vysvětluje mnohá klišé typu adjektivum / substantivum, která se často vyskytují. Viz například: *l'amato padre, il vile danaro, la dolce metà, il gentil sesso, il losco intrigo, l'amara realtà*.

Z toho podle D'Addiova mínění vyplývá, že lexikální presupozice vytváří „vnitřní“ faktor, který je velmi významný pro důvody prenominálního postavení jednotlivých adjektiv. K předešlým příkladům tedy přidává následující zobecnění (D'Addio, 1974: s. 88):

+ N
 + A presuponované N (substantivem) } AN

Pro další potvrzení výše uvedeného se podívejme na následující příklad:

(17) *L'ostinata gramigna, se non eliminata in tempo, sarà difficile da estirpare.*
 Pokud není neustupující plevel zlikvidován včas, bude velmi obtížné jej odstranit.

kde adjektivum označuje vlastnost substantiva presuponovanou na základě faktických znalostí.

Dosud tedy D'Addio charakterizoval šest faktorů, které mohou ovlivnit pozici adjektiva ve jmenném syntagmatu. Nyní si je shrneme všechny najednou:

a) + Presupozice N
 + Presupozice A
 + Člen určitý } AN

b) + Presupozice třídy nebo celku N
 + Označující adjektivum členem nebo podtřídou N
 + Člen určitý } NA

c) Ø Presupozice N	}	NA
Ø Presupozice A		
+ Označení N		
+ Člen určitý ve všeobecném smyslu		
d) + Presupozice N	}	NA
- Presupozice A		
+ Označení N		
+ Člen neurčitý		
e) + Podmínka přidaná k N	}	NA
+ Opačná presupozice A		
+ Negativní presupozice, pokud je výpověď opakem A		
f) + N	}	AN
+ A presuponované N (substantivem)		
- (D'Addio, 1974: s. 88-89)

2.2.4 Třídy adjektiv a jejich pozice ve jmenném syntagmatu

Postavení adjektiv tří tříd, které jsme si na začátku této kapitoly rozlišili a pro které budou významné jak faktory působící na úrovni promluvy, tak faktory lexikální presupozice, může být rozděleno následovně (D'Addio, 1974: s. 89):

2.2.4.1 Třída I: adjektiva jednopoziční s pevnou pozicí po substantivu

Co se týče těchto adjektiv, omezení na postnominální pozici se zdá být patřičné vzhledem k maximálnímu stupni objektivní a ověřitelné informace, kterou adjektiva dávají substantivu. Nicméně, některá z nich, a to zejména v určitých stylech psaného

jazyka, jsou někdy anteponovatelná na základě faktoru (a) presupozice jmenného syntagmatu nebo na základě faktoru (f) presupozice lexikální. Například: (D'Addio, 1974: s. 89-90)

Adjektiva označující barvy

la bianca neve (f) bílý sníh, *i neri drappi funerari* (f) černé pohřební látky

Adjektiva označující tvary

il disco volante era a forma di sfera létající talíř byl ve tvaru koule; *lo sferico oggetto volteggiava nel cielo* (a) kulovitý objekt se vznášel na obloze

Adjektiva lokační

il periferico quartiere dell'EUR (f) okrajová čtvrť EUR

Adjektiva označující fyzické vlastnosti

Jsou anteponovatelná pouze pokud jsou použita v hodnotícím smyslu: *una muta ostilità* němé nepřátelství, *una cieca fiducia* slepá víra

Adjektiva odvozená od fyzického substantiva s příponami -ale, -are, -ico, -ario.

Jsou anteponovatelná pouze pokud jsou použita v hodnotícím smyslu: *infantile ingenuità* dětská naivita, *siderali altezze* hvězdné výšky

Adjektiva národnostní

Jsou anteponovatelná pouze pokud jsou použita v hodnotícím smyslu: *quel suo pirandelliano carattere* ten jeho pirandelovský charakter

2.2.4.2 Třída II: adjektiva dvoupoziční

Adjektiva této třídy, označující fyzický rozměr, mohou předcházet substantivum nebo ho následovat a jejich pozice může být značně ovlivněna faktory: a), b), c), d), e). Existují četné případy prenominálních postavení, která jasně nespádají mezi případy, které jsme již zkoumali. Viz následující příklady: (D'Addio, 1974: s. 90)

(18) a. *Giungemmo ai piedi di un'alta montagna*

Došli jsme na úpatí vysoké hory

b. *Altissime ondate flagellavano il litorale*

Vysokánské vlny bičovaly pobřeží.

Z výše uvedených příkladů, jak si můžeme všimnout, nevyplývá existence žádné presupozice jmenného syntagmatu, a proto by „souhrnné“ užití nevysvětlilo postavení adjektiva před substantivem. Ve skutečnosti je to naše přesvědčení co určuje, že se důvod prenominální pozice těchto adjektiv nenachází mezi faktory, které působí na úrovni promluvy, nýbrž mezi vnitřními faktory samotných adjektiv. Adjektiva této třídy, jak již bylo řečeno, určují velikost substantiva. Tato velikost může být základním rysem substantiva, stejně jako může být vlastností, která je substantivu trvale přisuzována. Pokud se tak stane, ocitáme se před formou lexikální presupozice podobné těm, které jsme zkoumali v (f). Na základě této presupozice substantiva by se vysvětlilo prenominální postavení adjektiva. (D'Addio, 1974: s. 91)

Abychom se vrátili k našim příkladům: *viale* by obsahovalo presupozici „šířky“, *montagna* a *ondate* presupozici „výšky“ a adjektivum by bylo v jistém smyslu předvídatelné vůči substantivu. Jinými slovy by se dalo říci že, čím vyšší je výskyt pozice adjektiva s určitým substantivem, tím pravděpodobnější bude jeho prenominální postavení. (D'Addio, 1974: s. 91)

To, co se zdá být význačné pro adjektiva této třídy je, že jejich rozpětí nahodilosti vůči substantivu je velmi omezené, protože se omezují pouze na vyčíslování „většího“ či „menšího“ rozměru, který je v substantivu samotném. (D'Addio, 1974: s. 91)

V této souvislosti D'Addio (1974: s. 91) poznamenává, že s fyzickými substantivy vysoké všeobecnosti, jako *uomo* a *persona* nemůže být žádné adjektivum této třídy anteponováno. Vzhledem k tomu, že se jedná právě o substantiva, která jsou velmi rozšířená, je nemožné předpovídat jim konstantní kvalitu nebo vlastnost. Poněvadž informace poskytnutá adjektivem je zcela nová a nepředvídatelná, adjektivum se přirozeně staví do pozice postnominální.

Adjektiva nemající svůj fyzický rozměr (v přeneseném významu)

Obecná charakteristika většiny fyzických adjektiv spočívá v jejich náchylnosti ke ztrátě fyzického rozměru. Mohou tedy být používána také s abstraktními substantivy v tzv. přeneseném smyslu. Tato sémantická změna, která spočívá ve ztrátě fyzického rozměru adjektiva, ale neplatí pro ostatní složky – ty zůstávají beze změny. (D'Addio, 1974: s. 91-92)

Třebaže se tento jev týká, jak je zřejmé, všech adjektiv majících fyzický rozměr, D'Addio se podrobněji zabývá zejména adjektivy druhé třídy, protože v této třídě má tento jev nejširší uplatnění.

Ke ztrátě fyzického rozměru dochází obvykle na základě hodnotícího projevu mluvčího, ale některá adjektiva této třídy mohou ve spojení s určitými substantivy ztratit svůj fyzický rozměr, aniž by se kvůli tomu stala hodnotícími a označovala subjektivní úsudek. (D'Addio, 1974: s. 92)

Pro účely D'Addiova (1974: s. 92) zkoumání je významná skutečnost, že adjektivum nemající fyzický rozměr inklinuje k prenominální pozici, nebo je na tuto pozici omezené, pokud není hodnotící. Podívejme se na dva případy ztráty fyzického rozměru:

1. ztráta fyzického rozměru adjektiva druhé třídy ve smyslu hodnotícím

Příklady:

alto ingegno, corta intelligenza, basse menzogne, magra soddisfazione, chiaro esempio, pesante intervento.

Všimněme si, že ačkoliv adjektivum této třídy ztrácí svůj fyzický rozměr, zachovává si i tak povahu polárního kvantifikátoru. Tím, že se stává subjektivním, označuje ve skutečnosti hodnocení mluvčího ve smyslu „pozitivním“ nebo „negativním“, tedy jeho souhlas nebo nesouhlas a slouží v jistém smyslu jako zesilovač substantiva. (D'Addio, 1974: s. 92)

2. ztráta fyzického rozměru adjektiva druhé třídy, která nemá hodnotící význam

Některá adjektiva této třídy, jako *alto, vecchio, nuovo*, podléhají ztrátě fyzického rozměru, ačkoliv s sebou nenesou hodnocení mluvčího. Podívejme se na následující příklady: (D'Addio, 1974: s. 92)

(19) A	B
<i>un alto ufficiale</i>	<i>un ufficiale alto</i>
<i>un vecchio amico</i>	<i>un amico vecchio</i>
<i>un nuovo libro</i>	<i>un libro nuovo.</i>

kde adjektivum modifikuje stejné substantivum, ale je anteponované v nefyzickém smyslu a postponované ve smyslu fyzickém. (D'Addio, 1974: s. 93)

Nyní prověříme tato adjektiva jedno po druhém.

ALTO

V uvedených příkladech *alto* označuje v B fyzickou výšku substantiva, zatímco v A nemá svůj fyzický rozměr a označuje význam „výšky“, který se nevztahuje na jednotlivce, co se týče jeho fyzických proporcí, ale pouze na jeho úřad nebo funkci. To je možné, protože v samotné funkci substantiva je naznačena stupnice hierarchických hodnotí neboli stupnice výšky. Se substantivy označujícími nějakou funkci, která tudíž implikuje hierarchii hodnotí, je *alto* vázáno na prenominální pozici. (D'Addio, 1974: s. 93)

V těchto příkladech: (D'Addio, 1974: s. 93)

(20) A	B
<i>un alto magistrato</i>	<i>un magistrato alto</i>
<i>un alto funzionario</i>	<i>un funzionario alto.</i>

je možné pozorovat, že nefyzický význam není přisouditelný. Ve skutečnosti v pojmech *quell'ufficiale è alto*, *quel funzionario è alto*, má adjektivum svůj běžný fyzický smysl. V případě, že je modifikované substantivum abstraktní, se adjektivum jeví jako dvoupoziciční a ovlivnitelné faktory promluvy, o kterých jsme mluvili výše: (D'Addio, 1974: s. 93)

(21) A	B
<i>un'alta carica</i>	<i>una carica alta</i>
<i>alto valore biologico</i>	<i>valore biologico alto</i>

Při absenci těchto faktorů však adjektivum vykazuje výraznou tendenci k prenominálnímu postavení, a tím někdy dává vzniknout pevným vzorcům, které mohou být považovány téměř za klišé. Například: *alto gradimento; alta qualità*. (D'Addio, 1974: s. 93)

VECCHIO

Ve výše uvedených příkladech se *vecchio* vykládá ve fyzickém smyslu, pokud stojí v postpozici a ve smyslu nefyzickém, jestliže je anteponované. V tomto druhém případě se zdá, že se *vecchio* vztahuje k funkci substantiva. To je vidět z následujících příkladů: *un vecchio ufficiale, un ufficiale vecchio; un vecchio capitano, un capitano vecchio*. (D'Addio, 1974: s. 93)

Jak již bylo uvedeno v souvislosti s *alto*, ani nefyzický význam adjektiva *vecchio* není přisouditelný. Ve skutečnosti ve výrazech jako *quell'ufficiale è vecchio, il mio amico è vecchio, il capitano è vecchio*, adjektivum označuje pouze fyzický věk jednotlivce. (D'Addio, 1974: s. 93-94)

Nicméně, tak jasný protiklad dvou významů a ve dvou pozicích je spíše zdánlivý než skutečný. Pokud vezmeme v úvahu použití takového adjektiva v kontextu a ne v částech věty, uvidíme, že jeho běžná pozice se substantivy označujícími osoby je pozice prenominální, a to i v případě, že se adjektivum nevztahuje k funkci substantiva. Například (D'Addio, 1974: s. 94):

(22) a. *La cameriera introdusse un vecchio signore.*

Servírka uvedla starého muže.

b. *All'angolo stazionava un vecchio mendicante.*

Na rohu stával starý žebrák.

Se substantivy (hmotnými i nehmotnými), která neoznačují osoby a nejsou abstraktní, má adjektivum stejné poziční vlastnosti. Vyskytuje se tedy v obou

významech v pozici před substantivem a je postponované (v závislosti na faktorech promluvy a tam, kde je to v souladu se substantivem) pouze ve fyzickém významu. Příklady: (D'Addio, 1974: s. 94)

(23) a. *Ci mostrò alcune sue vecchie fotografie*

Ukázal nám některé své staré fotografie.

b. *Hanno venduto la vecchia macchina*

Prodali staré auto

kde se zdá, že je adjektivum užito ve významu nefyzickém a platí ve svém časovém rozměru jako „ne v poslední době“;

(24) a. *Con una macchina vecchia non potete farcela* (e)

Se starým autem to nemůžete zvládnout

b. *Abbiamo dato via le scarpe vecchie* (b)

Zbavili jsme se starých bot

Kde, jak se zdá, převažuje význam fyzický. (D'Addio, 1974: s. 94)

Je třeba poznamenat, že v případech označení členem určitým (b), může být adjektivum postponováno i v nefyzickém významu: *Hanno comprato una Mercedes ed hanno dato indietro la macchina vecchia* (tj. to „před tím“, ne nezbytně „opotřebované“ nebo „zničené“). (D'Addio, 1974: s. 94)

Protiklad adjektiva *vecchio* se lexikalizuje ve dvou různých adjektivech, tj. *giovane*, označující vždy fyzický věk životných substantiv, a *nuovo*, vztahující se ve významu fyzickém pouze na substantiva hmotná, a ve významu nefyzickém na všechna ostatní substantiva. Co se týče adjektiva *giovane*, můžeme říci, že jeho normální pozice je pozice prenominální, kromě zásahu vnějších faktorů, působících na úrovni promluvy. (D'Addio, 1974: s. 94)

Je třeba dodat, že normální pozice adjektiva *nuovo* ve významu nefyzickém je pozice prenominální, kde nezasahují na úrovni promluvy žádné faktory, které by ji posunuly za substantivum. (D'Addio, 1974: s. 95)

2.2.4.3 Třída III (a): Adjektiva dvoupoziční s normální pozicí v antepozici, mimo zásahy restriktivních faktorů

BELLO

Adjektivum *bello* nejčastěji označuje „estetické“ hodnocení mluvčího, jelikož je kompatibilní se všemi druhy substantiv. Jeho normální pozice je pozice pronominální, kromě zásahu restriktivních faktorů, které ho mohou posunout za substantivum. (D'Addio, 1974: s. 96):

(27) a. *Decisero di assumere la segretaria bella (b)*

b. *Decisero di assumere la bella segretaria (a).*

V (32) a. je adjektivum *bello* postponované za účelem označení substantiva již presuponovaného jako soubor členů třídy. Otázka, která se pro tuto větu logicky nabízí, je ve skutečnosti: „kterou sekretářku se rozhodli přijmout?“. V (32) b. jsou adjektivum a substantivum presupponovány společně a jsou přijímány souhrnně. Ve skutečnosti je věta „dotázatelná“ buď na základě jmenného syntagmatu: „koho se rozhodli přijmout?“, nebo na základě celého predikátu: „co se rozhodli udělat?“. Všimněme si, že jak v a., tak v b. je presupozice jmenného syntagmatu určena členem určitým. (D'Addio, 1974: s. 96)

Nyní se podíváme na některé případy, v nichž je určitý člen použit všeobecně při absenci presupozičních faktorů.

(28) a. *CADUM è il sapone delle belle donne.*

b. *CADUM è il sapone delle donne belle (c).*

(D'Addio, 1974: s. 96)

kde v a. adjektivum zaujímá svoji normální pozici před substantivem, zatímco v b. stojí v postpozici, protože je použito v restriktivním smyslu. (D'Addio, 1974: s. 96)

Pojďme se nyní podívat na jeden případ, ve kterém jmenné syntagma předchází neurčitý člen a kde se vyskytuje presupozice substantiva: (D'Addio, 1974: s. 96-97)

(29) *Al concorso per segretarie di azienda furono ammesse soltanto delle segretarie belle (d)*

Na konkurzu pro sekretářky společnosti byly přijaty pouze krásné sekretářky.

kde podobně jako v příkladu (33) b., postponované adjektivum označuje podtřidu substantiva. Logická otázka pro tuto větu je tedy: „KTERÉ TYPY/DRUHY sekretářek byly přijaty?“.

Pokud jde o zásah restriktivních faktorů se všeobecným neurčitým členem – a tudíž při absenci faktorů presupozičních – můžeme se podívat na následující příklad (D'Addio, 1974: s. 97):

(30) *Una moglie bella può essere molto utile (e),*

Krásná manželka může být velmi užitečná

kde adjektivum implikuje podmínku u substantiva.

Kdekoliv stojí adjektivum se substantivy označujícími osoby, které mají nějakou neodmyslitelnou funkci, ať už činitelská jména nebo substantiva, na jejichž základě je možné odvodit sloveso nebo skupinu sloves, *bello* může označovat substantivum právě na základě této funkce. V takových případech je často parafrázovatelné příslovcem: (D'Addio, 1974: s. 97)

(31) a. *Un bel ballerino*

b. *Un bel poeta*

c. *Un bell'oratore*

Které odpovídají pojům:

- (32) a. *Un ballerino che balla bene*
b. *Un poeta che scrive bene*
c. *Un oratore che parla bene*

V takových případech je adjektivum úzce vázáno na pozici prenominální. Ve skutečnosti, jestliže je postponované, nevztahuje se více k funkci, nýbrž k estetickým vlastnostem fyzické osoby: (D'Addio, 1974: s. 97)

- (33) a. *Un ballerino bello*
b. *Un poeta bello*
c. *Un oratore bello.*

Jestliže adjektivum *bello* modifikuje neverbální substantiva, zdá se být úzce spojeno s prenominální pozicí. (D'Addio, 1974: s. 97):

- (34) a. *Hanno fatto una bella avanzata*
Udělalí pěkný pokrok
b. *Abbiamo avuto un bel guadagno*
Měli jsme pěkný výdělek

I zde se zdá, že má adjektivum hodnotu příslovce, ale příslovce, jímž může být parafrázovatelné, neoznačuje estetické vlastnosti a zdá se, že kvantifikuje substantivum. Ve skutečnosti se podle D'Addia (1974: s. 97) výše uvedené věty zdají být ekvivalentní k:

- (35) a. *Sono avanzati molto*
Hodně pokročili
b. *Abbiamo guadagnato molto*
Vydělali jsme si hodně

BRUTTO

Vzhledem ke svému opaku má *brutto* následující poziční tendence (D'Addio, 1974: s. 98):

- a) Se životnými substantivy označujícími osoby: oboupoziční a ovlivnitelné faktory (a), (b), (c), (d), (e), (f)
- b) Se substantivy označujícími osoby, se kterými je spjata nějaká hodnota: pevná prenominální pozice
- c) Se substantivy neživotnými: pozice prenominální kromě zásahu restriktivních faktorů, tedy (b), (c), (d), (e)
- d) Se substantivy neživotnými, ale abstraktními: pozice prenominální

BUONO

Kromě označení toho, co je považováno za „morální“ kvalitu, s ohledem na substantiva označující osoby, ve kterých tyto kvality mohou existovat, *buono* může také charakterizovat substantivum, kterému je vlastní nějaká funkce, jež je ale spjata výhradně s tímto substantivem. K tomu dochází u všech druhů substantiv, jak životných, tak neživotných: (D'Addio, 1974: s. 98)

- a) Substantiva označující osoby:

(36) a. *Un buon insegnante*

b. *Un buon commerciante*

c. *Un buon amministratore*

kde vztah adjektivum/substantivum je parafrázovatelný predikátem, v němž adjektivum přijímá příslovečnou hodnotu. (D'Addio, 1974: s. 98):

(37) a. *Un buon insegnante = che insegna bene*

b. *Un buon commerciante = che commercia (conduce il commercio) bene*

c. *Un buon amministratore = che amministra bene*

D'Addio (1974: s. 98-99) uvádí, že také pokud funkci substantiva není jednoznačně přiřknutelné sloveso nebo třída sloves, je možné použít opis, ze kterého vyplývá příslovečná hodnota adjektiva:

(38) a. *Un buon amico = che esplica bene la sua funzione di amico*

b. *Una buona moglie = che esplica bene la sua funzione di moglie*

Ve všech výše uvedených případech je adjektivum vázáno na prenominální pozici. Jestliže stojí v postpozici, označuje naopak „morální kvalitu“ substantiva jako lidské bytosti. Všimněme si také, že s ohledem na funkci substantiva není *buono* přísouditelné, zatímco přísouditelné je, pokud je užito ve významu „morálním“. Podívejme se na rozdíl mezi těmito příklady: (D'Addio, 1974: s. 99)

(39) a. *È un buon insegnante di matematica*

b. *L'insegnante di matematica è buono*

b) Substantiva neživotná a hmotná (uměle vytvořená nebo přírodní produkty):

(40) a. *Un buon tavolo*

b. *Una buona stoffa*

c. *Una buona chitarra*

d. *Della buona frutta*

Tím, že dává substantivům označujícím uměle vytvořené věci hodnotu „nástroje“, se zdá, že *buono* všeobecně platí jako „dobře udělaný/vyrobený“ za účelem funkce, k níž je určeno. Pokud jde o substantiva označující přírodní produkty jako je *frutta*, adjektivum se bude vztahovat k jejich funkci požitelnosti ve významu „dobré k jídlu“, „které se jí dobře“. Také v těchto případech je normální pozicí prenominální. Nicméně, adjektivum je postponovatelné na základě zásahu restriktivních faktorů promluvy. (D'Addio, 1974: s. 99)

c) Substantiva životná abstraktní

- (41) a. *Una buona riuscita*
b. *Una buona affermazione*
c. *Un buon risultato*

která jsou jednoduše parafrázovatelná predikátem, v němž adjektivum přijímá příslovečnou hodnotu:

- (42) a. *Una buona riuscita = (qualcuno o qualcosa) è riuscito bene*
b. *Una buona affermazione = (qualcuno o qualcosa) si è affermato bene*
c. *Un buon risultato = (qualcosa) si è conclusa bene*

I tady je normální pozicí pozice prenominální, ale stejně jako v předchozím případě je adjektivum postponovatelné v závislosti na restriktivních faktorech. (D'Addio, 1974: s. 99)

d) Substantiva neživotná (výsledek lidské činnosti):

- (43) a. *Un buon romanzo*
b. *Della buona musica*

která mají význam: „dobře napsaný román“ nebo „román, který se dobře čte“ a „dobře napsaná hudba“ nebo „hudba, která se dobře poslouchá“. (D'Addio, 1974: s. 100)

CATTIVO

Poziční vlastnosti tohoto adjektiva jsou podobné jako u adjektiva *buono*. (D'Addio, 1974: s. 100)

2.2.4.4 Třída III (b): adjektiva dvoupoziční

Adjektiva této třídy vyjadřují hodnocení mluvčího s ohledem na dané substantivum, a proto nejsou ověřitelná na základě nějaké objektivní normy. Ve skutečnosti neoznačují vnitřní kvalitu substantiva, ale pouze informují o tom, co si mluvčí o substantivu myslí. Díky této své hodnotící vlastnosti mohou modifikovat jakýkoliv druh substantiva, aniž by způsobily sémantickou inkompatibilitu. (D'Addio, 1974: s. 100)

Pokud jde o jejich pozici, mohou se nacházet před substantivem nebo za ním, ale není jasné, do jaké míry to může být určeno faktory promluvy, které jsme až doposud uvedli. Například čistě subjektivní povaha těchto adjektiv není vhodná k označení substantiva. Z tohoto důvodu se faktory b), c), d), e) jeví jako neutralizované: (D'Addio, 1974: s. 100)

- (44) (b) a. ** si è messa il vestito orribile*
b. ** è uscito con la ragazza splendida*
c. ** prendi il quadro magnifico*

a jsou „nemožnými“ výpověďmi. Další příklady:

- (45) (b) a. *l'atleta meraviglioso vinse la gara*
b. *Il fatto straordinario sorprese tutti*
c. *Il lume magnifico abbelliva l'arredamento della stanza*

které jsou výpověďmi „možnými“, kde navzdory přítomnosti presupozice (naznačené určitým členem), adjektivum v postpozici nemá označující funkci. Podobně jako v (b), se hodnotící adjektivum jeví jako nevhodné pro označení podtřídy substantiva: (D'Addio, 1974: s. 101)

- (46) (c) a. ** le idee formidabili finiscono per affermarsi*
b. ** gli spettacoli magnifici piacciono a tutti*

které se zdají být výpověďmi beze smyslu, protože k substantivu nepřidávají žádnou informaci.

Z toho D'Addio (1974: s. 101) vyvozuje, že pokud jmennou skupinu předchází určitý člen (a tedy značí presupozici substantiva), nezdá se, že by pozice hodnotícího adjektiva měla označující hodnotu. Zdá se, že označující použití hodnotícího adjektiva naopak funguje v případech, kdy jmennou skupinu předchází člen neurčitý, ale ne ve všeobecném smyslu. Viz. (presupozice: na festivalu jsme viděli různé filmy, které se nám líbily více či méně):

(47) *(d) oggi, abbiamo visto un film magnifico*

kde adjektivum, zatímco pouze informuje o subjektivním úsudku mluvčího, vytváří nový prvek vůči presuponovanému substantivu.

Nebylo by ale stejné říci:

(48) *oggi, abbiamo visto un magnifico film*

protože tato výpověď nenaznačuje žádnou presupozici substantiva.

Tam, kde chceme vyjádřit podmínku u substantiva (e), se hodnotící adjektivum znovu projevuje jako nevhodné pro označení podtřídy substantiva: (D'Addio, 1974: s. 101)

(49) *(e) a. si interessa soltanto di film meravigliosi*

b. mi piace leggere libri magnifici

Antepozice hodnotících adjektiv na základě presupozičních faktorů má naopak široké využití. Tím, že je ve skutečnosti určena pouze míněním mluvčího, tedy tím, že se shoduje po všech stránkách s jeho hodnocením, se zdá, že oblast presupozice nemá limity. To by mohlo podle D'Addiova (1974: s. 101-102) názoru také vysvětlit velké

rozšíření těchto adjektiv a jejich absolutní sémantickou kompatibilitu s jakýmkoliv substantivem.

2.3 Faktory ovlivňující postavení adjektiv a pojetí gramatik

Zatímco v některých případech může být pořádek slov určený důvody čistě syntaktickými, v jiných případech je nezbytné uvést rozlišení na sémantické či fonologické úrovni. (Renzi, 1988: s. 440). Nyní se na tyto faktory postupně podíváme.

2.3.1 Faktory syntaktické

Jak již bylo řečeno, v rámci jmenného syntagmatu syntagma adjektivní buď následuje substantivum v případě bezpříznakového slovosledu, nebo ho předchází (po členech) při pořádku příznakovém, jak je vidět v následujících příkladech a. a b.: (Renzi, 1988: s. 440)

(50) a. *una persona simpatica/ un racconto triste/ una giornata bellissima /un ricordo assai bello*

b. *una simpatica persona/ un triste racconto/ una bellissima giornata/ un assai bel ricordo*

V případě, že má adjektivní syntagma doplnění, je pro tato doplnění postnominální pozice povinná. Máme tedy pořádek „substantivum – adjektivum – doplnění adjektiva“: (Renzi, 1988: s. 440)

(51) a. *Ha la bocca simile a suo padre.*

b. *È uno spettacolo difficile da organizzare.*

c. *È un libro adatto a presentare questa problematica a un pubblico vasto.*

V případě, že spolu adjektivum a jeho doplnění nesousedí, ale adjektivum stojí v prepozici a jeho doplnění stojí až za substantivem, je výsledek více či méně

negramatický (57), a nepřijatelný s adjektivy jako *simile* (58), která mají povinně nějaké doplnění: (Renzi, 1988: s. 440)

(52) a. ? *È una bella città da visitare*

b. ?? *È un difficile incontro da organizzare.*

(53) * *Ha un simile naso a suo padre.*

V jednom jmenném syntagmatu se může nacházet i více než jedno adjektivní syntagma. Tato adjektivní syntagmata mohou mít mezi sebou vztah koordinace, jako v následujících příkladech: (Renzi, 1988: s. 440-441)

(54) a. *I deputati comunisti e socialisti sono d'accordo su questo punto.*

Komunističtí a socialističtí poslanci se v tomto bodě shodují.

b. *È un dolce e caro ricordo.*

Je to milá a vzácná vzpomínka.

V příkladu (60) a. máme adjektiva v postpozici a v příkladu (60) b. adjektiva v antepozici. Tím, že je postnominální pozice zároveň pozicí s nepříznakovým slovosledem, neexistuje v této pozici teoreticky žádné omezení počtu adjektiv, která zde mohou stat: (Renzi, 1988: s. 441)

(55) a. *Sono dei bambini svegli, simpatici, intelligenti e indipendenti.*

Jsou to bystré, sympatické, inteligentní a nezávislé děti.

b. *Al congresso c'erano medici italiani, francesi, americani, giapponesi, coreani e cinesi.*

Na kongresu byli italští, francouzští, američtí, japonští, korejští a čínští lékaři.

V příkladech (60) a. a (60) b. je každé adjektivum odděleno od následujícího adjektiva pomyslnou pauzou, kromě předposledního adjektiva, které je od toho

posledního odděleno spojkou *a*. V pozici prenominální naopak zřídka narazíme na dvě nebo tři adjektiva.

Dvě nebo více postnominálních adjektivních syntagmat se v jednom jmenném syntagmatu může nacházet i na různých úrovních, tj. nejsou souřadná, ale podřadná.: (Renzi, 1988: s. 441)

(56) *Ho conosciuto dei logici americani molto interesenti.*

Poznal jsem velmi zajímavé americké logiky.

V případě souřadnosti je pořádek adjektivních syntagmat volný (kromě případů, kdy musíme brát v úvahu fonologický charakter), takže následující příklady jsou oba přípustné (Renzi, 1988: s. 441):

(57) *Il mare è caldo e tranquillo. / Il mare è tranquillo e caldo.*

Moře je teplé a klidné. / Moře je klidné a teplé.

V případě podřadnosti je naopak pořádek slov pevný. Tím pádem, zatímco mohou fungovat syntagmata jako v příkladu (63) a., nemohou fungovat syntagmata jako v příkladu (63) b.: (Renzi, 1988: s. 441)

(58) a. *impianti elettrici moderni / dei bambini peruviani simpatici*

b. **impianti moderni elettrici / *dei bambini simpatici peruviani*

Jak je vidět ve dvou předešlých příkladech, u podřadných adjektiv nejsou v syntagmatu ani čárky, které by naznačily možnost pauzy, ani spojka *a*. Kromě toho, zatímco v případě souřadnosti postnominálních adjektiv neexistuje teoreticky žádný limit pro počet adjektiv, při podřadnosti existuje ve většině případů limit dvou adjektiv, i když v některých případech mohou být adjektiva až tři:

(59) a. *Una stazione ferroviaria americana moderna*

Moderní americká železniční stanice.

b. *Una gara gastronomica internazionale famosissima*

Nejproslulejší mezinárodní gastronomická soutěž.

(Renzi, 1988: s. 441-442)

A nakonec si můžeme všimnout, že dvě adjektiva se mohou nacházet v postpozici v rámci jednoho jmenného syntagmatu také ve výrazech typu (41), v němž předložka *tra* představuje dvojici adjektiv významově podobných: (Renzi, 1988: s. 442)

(60) *Ha uno sguardo tra triste e sognante.*

Má pohled mezi smutným a zasněným.

Dosud jsme mluvili o adjektivech souřadných, modifikujících substantivum. Existuje ale i případ opačný: adjektivum modifikující souřadná substantiva: (Renzi, 1988: s. 442)

(61) a. *Fabbricano poltrone e divani molto belli.*

Vyrábějí křesla a velmi krásné pohovky. / Vyrábějí velmi krásné křesla a pohovky.

b. *Martina studia lingua e literatura russa.*

Martina studuje jazyk a ruskou literaturu. / Martina studuje ruský jazyk a (ruskou) literaturu.

c. *Eugenio studia matematica e literatura russa.*

Eugenio studuje matematiku a ruskou literaturu.

Tyto věty jsou obecně vzato dvojznačné: v jedné interpretaci je adjektivum vlastností obou substantiv, ve druhé interpretaci je adjektivum vlastností pouze bližšího substantiva. V zásadě je to obecnou znalostí a nikoliv znalostí jazykovou, která zajistí, že jeden ze dvou významů je upřednostněn před druhým, jak můžeme vidět z příkladů (66) b. a (66) c. Skutečnost, že máme tendenci vykládat adjektivum *russa* v (66) b., ale ne v (66) c., jako vlastnost obou substantiv, se odvíjí od naší obecné znalosti: osoba, která studuje ruskou literaturu, studuje pravděpodobně i ruský jazyk, zatímco osoba, která studuje matematiku, pravděpodobně studuje matematiku obecně a ne pouze matematiku, která byla rozvinuta v Rusku. (Renzi, 1988: s. 442)

2.3.2 Faktory Sémantické

2.3.2.1 Postavení „substantivum - adjektivum“

Kromě adjektiv stojících povinně v postpozici, mimo těch, která byla zmíněna výše a kromě adjektiv majících restriktivní funkci, stojí dále v postpozici:

- Adjektiva, která prodělala derivaci: (Patota, 2006: s. 79)

(62) *un bambino grassottello*
baculaté dítě

- adjektiva **doprovázená příslovcem**: (Hamplová, 2004: s. 93)

(63) *un regalo veramente bello*
opravdu pěkný dárek

- adjektiva **dále rozvitá**: (Hamplová, 2004: s. 93)

(64) *un esercizio pieno di errori*
cvičení plné chyb

- adjektiva **zdvojená**: (Hamplová, 2004: s. 93)

(65) *una voce bassa bassa*
velice tichý hlas

- adjektiva o **čtyřech a více slabikách**: (Hamplová, 2004: s. 93)

(66) *un uomo impressionabile*
vnímavý člověk

- dvě nebo více adjektiv, mezi nimiž je **spojka e** nebo **o**: (Hamplová, 2004: s. 93)

(67) *I turisti tedeschi e cinesi*

Němečtí a čínští turisté

V pozici za substantivem se může nacházet i substantivum, které má přístavkovou hodnotu. To znamená, že je ve větě pouze vloženým prvkem. Poukazuje na to fakt, že jej předchází a následuje pauza (vlození čárek v písmu). Použití čárek je častější v případech, kdy je koordinováno více adjektiv nebo je modifikováno adjektivum samotné: (Salvi, 2004: s. 159)

(68) a. *Il dibattito, ampio e interessante, si è svolto ieri sera*

Debata, rozsáhlá a zajímavá, se uskutečnila včera večer.

(Rozsáhlá a zajímavá debata se uskutečnila včera večer.)

b. *La vicenda, veramente tragica, ha commosso tutti*

Příběh, opravdu tragický, se dotkl všech.

(Opravdu tragický příběh se dotkl všech.)

2.3.2.2 Postavení „adjektivum – substantivum“

Kromě adjektiv majících deskriptivní funkci, kterými jsme se zabývali výše, stojí podle Renziho (1988: s. 444), v pozici před substantivem častěji adjektiva, která vyjadřují:

- **názor založený na určitém systému hodnot:**

(69) a. *Ho incontrato la simpatica Camilla.*

Potkal jsem sympatickou Camillu.

b. *Spero che finisca questa noiosa pioggia.*

Doufám, že skončí tenhle otravný déšť.

- **fyzické vlastnosti:** (Renzi, 1988: s. 445)

(70) a. *Amava passeggiare nelle limpide mattine di primavera.*

Miloval procházet se v průzračných jarních ránech.

b. *Ho visto il giovane Pietro partire per Londra.*

Viděl jsem mladého Pietra odjíždět do Londýna.

- **stálou vlastnost:** (Renzi, 1988: s. 445)

(71) a. *La bianca neve ha coperto tutta la città.*

Bílý sníh zahalil celé město.

b. *La buia notte lo spaventa.*

Temná noc ho děsí.

Dále stojí v antepozici:

- adjektiva, kterých je užito **jako metaforu:** (Renzi, 1988: s. 445)

(72) *Mi sembra proprio una bassa soddisfazione*

Připadá mi to jako nízké zadostiučinění (= chabé, ubohé)

- adjektiva, která se používají ke **zdůraznění významu** rozvíjeného substantiva, zejména bello a buono: (Hamplová, 2004: s. 93)

(73) a. *Ci vuole una buona dose di faccia tosta.*

To vyžaduje pořádnou dávku drzosti.

b. *Ha speso una bella somma di denaro.*

Utratil pěknou sumu peněz.

- adjektiva v některých **ustálených spojeních**, kdy adjektivum dává substantivu specifický význam: (Hamplová, 2004: s. 94)

(74) a. *la dolce vita*

bezstarostný život, zahálčivý a plný potěšení

b. *il gentil sesso*

něžné pohlaví; ženy

c. *la buona volontà*

dobrá vůle

d. *in alto mare* (Patota, 2006: s. 79)

otevřené, širé moře; také řečeno obrazně: *Le trattative sono in alto mare*
neboli jednání, jejichž výsledek je v nedohlednu

- několik adjektiv **ve zvoláních**, jako: (Patota, 2006: s. 79)

(75) *Povero bambino!*

Ubohé dítě!

- adjektivum **caro**, použité na začátku dopisu nebo projevu, s obrácením se na někoho: (Patota, 2006: s. 79)

(76) a. *Cara Emanuela...*

Milá Emanuelo...

b. *Cari amici...*

Drazí přátelé...

- některá adjektiva, kterých se běžně užívá v pozici za substantivem, mohou stát příležitostně v pozici před ním: (Renzi, 1988: s. 445)

(77) a. *Lo guardò con paterna dolcezza.*

Díval se na něho s otcovskou něhou.

b. *Lo ispezionò con burocratica lentezza.*

Kontroloval to s úřednickou pomalostí.

- V pozici **před vlastními jmény** stojí adjektiva odkazující na tzv. **jedinečné referenty**, jež není možné zúžit na podmnožiny: (Renzi, 1988: s. 445)

(78) a. *C'era pure l'insopportabile Sebastiano.*

Byl tam i nesnesitelný Sebastiano.

b. *Non voglio lasciare sola la piccola Natalia.*

Nechci nechat malou Natalii samotnou.

A nakonec je třeba poznamenat, že skutečnost, jestli adjektivum může nebo nemůže být použito v daném kontextu před substantivem, závisí také na kulturních hodnotách. Například v kultuře, v níž je oceňována lidská krása, „být blond“ může být považováno za kvalitu přidávající na kráse, zatímco totéž neplatí pro „být prošedivělý“. Pouze první příklad je přijatelný, pokud ovšem druhý příklad není myšlen ironicky: (Renzi, 1988: s. 446)

(79) a. *È arrivato Arturo con la sua bionda moglie.*

Přišel Arturo se svou blondatou manželkou.

b. **È arrivato Arturo con la sua brizzolata moglie.*

Přišel Arturo se svou prošedivělou manželkou.

Výjimky:

V italštině literární (nebo obecně v psané italštině) může stát před substantivem i **adjektivum označující barvu**, které se obvykle řadí až za substantivum; v takovém případě barva nabývá zvláštního významu a její odstín se stává přesvědčivým, jako v tomto příkladu z románu spisovatele Maria Soldatiho: (Patota, 2006: s. 79)

(80) *Aveva i neri capelli legati in un foulard rosso che donava al suo volto forte, ai suoi occhi di smeraldo.*

Černé vlasy měla svázané červeným šátkem, který dodával na kráse jejímu výraznému pohledu, jejím smaragdovým očím.

Do této kategorie můžeme zařadit také dva případy antepozice **etnických adjektiv**, která, stejně jako adjektiva označující barvy, obvykle substantivum následují: (Patota, 2006: s. 80)

1. některá etnická adjektiva mohou stát před substantivem, jestliže substantivum, ke kterému se připojují, označuje kvalitu typickou pro dané obyvatelstvo:

(81) *a. Ha assistito a tutta quanta la strana scena con britannica compostezza*
Účastnil se celé podivné scény s britskou uhlazeností (= s uhlazeností typickou pro Brity)

b. I tecnici hanno illustrato il progetto con tedesca precisione
Odborníci objasnili projekt s německou precizností (= s přesností typickou pro Němce)

c. Una vetrina allestita con francese eleganza
Výloha vyzdobená s francouzskou elegancí (= s elegancí typickou pro Francouze)

2. vždy se anteponuje adjektivum **arabo** (Patota, 2006: s. 80) v pojmenovávání *l'araba fenice*². Termín *araba fenice* se stal v italštině všeobecně známým:

(82) *Alle ultime elezioni il partito di minoranza è risorto come l'araba fenice.*
Při posledních volbách byla menšinová strana vzkříšena jako Fénix³.

2.3.2.3 Postavení více adjektiv

V jednom nominálním syntagmatu můžeme najít adjektivum jak v pozici před substantivem, tak v pozici za ním: (Salvi, 2004: s. 159)

² V dávných dobách se věřilo, že fénix byl pták, který žil po dobu pět seti let, a který po smrti znovu ožil z vlastního popela.

- (83) a. *un bel mobile antico*
krásný kus starožitného nábytku
- b. *un grande scrittore francese*
velký francouzský spisovatel

Je třeba poznamenat, že referenční rámec obou adjektiv se liší: zatímco adjektivum v postpozici modifikuje pouze substantivum (např. *antico* se vztahuje pouze k *mobile* a ne k dvojici slov *bel mobile*, *francese* se vztahuje pouze k *scrittore*), adjektivum v antepozici má ve svém rámci nejen substantivum, ale také adjektivum v postpozici: *bel* se vztahuje nejen k *mobile*, ale k *mobile antico*, *grande* se vztahuje nejen k *scrittore*, ale k *scrittore francese*. (Salvi, 2004: s. 159)

Pokud syntagma obsahuje kvalifikační a relační adjektivum, která se vztahují ke stejnému substantivu, relační adjektivum následuje přímo za substantivem, zatímco adjektivum kvalifikační může předcházet nebo následovat skupinu složenou ze substantiva a relačního adjektiva: (Patota, 2006: s. 80)

- (84) a. *l'incerta situazione politica*
nejistá politická situace
nebo
- b. *la situazione politica incerta* ale **la situazione incerta politica*

Jestliže máme v jednom syntagmatu adjektivum kvalifikační a adjektivum geografické nebo etnické, která se vztahují ke stejnému substantivu, adjektivum geografické nebo etnické následuje ihned za substantivem, zatímco adjektivum kvalifikační přednostně předchází skupinu: (Patota, 2006: s. 80)

- (85) a. *la splendida costiera amalfitana*
nádherné Amalfitanské pobřeží
- b. *le famose fontane romane*
slavné římské fontány

Pokud je v syntagmatu obsaženo adjektivum relační a adjektivum geografické nebo etnické, je adjektivum geografické nebo etnické vždy poslední v řadě: (Patota, 2006: s. 80)

(86) a. *l'unione politica europea* ale **l'unione europea politica*

Evropská politická unie

b. *il Fondo monetario internazionale*

Mezinárodní měnový fond

Pokud jsou koordinována dvě nebo více postnominálních adjektiv (počet koordinovaných adjektiv je teoreticky nekonečný), můžeme rozlišit dva možné výklady, spojené se dvěma syntaktickými strukturami koordinace: (Salvi, 2004: s. 162)

a) souřadná adjektiva odkazují na referenta nebo skupinu referentů definovaných substantivem hlava:

(87) a. *tavolo basso e rotondo*

nízký a kulatý stůl

b. *bambini simpatici e intelligenti*

sympatické a inteligentní děti

il tavolo je jak *basso*, tak *rotondo*; *i bambini* jsou jak *simpatici*, tak *intelligenti*, atd. Souřadnost se tedy týká dvou adjektiv (nebo spíše dvou adjektivních syntagmat, jejichž hlavou jsou adjektiva), a můžeme to znázornit následovně:

$SN[N \text{ tavolo}] SA[SA [A \text{ basso}] \text{ a } SA [A \text{ rotondo}]]^4$

(Salvi, 2004: s. 162)

V případě, že jsou adjektiva „antonymy“, tj jsou opačného významu nebo nekompatibilní, koordinace způsobí vzhledem k této struktuře negramatické fráze: (Salvi, 2004: s. 162)

⁴ SN = nominální syntagma, N= substantivum, SA= adjektivní syntagma, A= adjektivum

(88) a. **romazo interessante e noioso*

zajímavý a nudný román

b. **studente francese e spagnolo*

francouzský a španělský student

Pokud je substantivum v plurálu, výsledkem koordinace antonym nemusí být nutně negramatičnost, protože v těchto případech je možné uvést další výklad, spojený se strukturou popsanou v b): (Salvi, 2004: s. 162)

b) v případech, jako *bambini alti e bassi, studenti francesi e spagnoli*, atd., každé adjektivum může odkazovat na soubory: dětí, studentů. V těchto případech koordinace nevyžaduje dvě adjektiva, nýbrž dvě nominální syntagmata, z nichž ve druhém bylo vynecháno substantivum hlava:

$SN[SN[N \text{ bambini}] SA[A \text{ alti}]] \text{ a } [SN[N \text{ } \emptyset] SA[A \text{ bassi}]]^5$

(Salvi, 2004: s. 162)

V prenominální pozici se obvykle nachází nanejvýše dvě koordinovaná adjektiva (zřídka více): (Salvi, 2004: s. 162-163)

(89) a. *la lunga e accesa discussione*

dlouhá a zanícená diskuze

b. *dura e amara realtà*

tvrdá a hořká realita

Pokud stojí více koordinovaných prenominálních adjektiv v plurálu, vztahují se na rozdíl od adjektiv postnominálních k jednomu souboru referentů (k tomu, který je definován substantivem) a jediná přípustná struktura je ta se dvěma koordinovanými adjektivními syntagmaty: nemůžeme tedy mít syntagmata jako: (Salvi, 2004: s. 163)

⁵ SN= nominální syntagma, N= substantivum, SA= adjektivní syntagma, A= adjektivum

**belli e brutti romanzi* s významem odpovídajícím *bei romanzi e brutti romanzi*, neboli s koordinací dvou nominálních syntagmat a vynecháním substantiva hlava v prvním koordinovaném nominálním syntagmatu.

V postnominální pozici se mohou nacházet také adjektiva podřazená (obvykle ne více než tři): (Salvi, 2004: s. 163)

- (90) a. *mobile antico francese caro*
drahý francouzský starožitný nábytek
- b. *macchine fotografiche giapponesi precisissime*
extrémně přesné japonské fotoaparáty

V těchto případech má každé adjektivum přidané na pravou stranu restriktivní vliv na celý zbytek nominálního syntagmatu (počínaje substantivem), který se nachází po jeho levé straně: neboli *fotografiche* omezuje soubor *macchine*, *giapponesi* omezuje celek *macchine fotografiche*, atd.

Pokud tedy máme ve větě více adjektiv, která se vážou k jednomu substantivu, tato adjektiva mohou stát: (Hamplová, 2004: s. 94)

- a) Všechna před jménem, jestliže mají popisnou funkci

- (91) *Una bella e accogliente camera*
Pěkný a útulný pokoj

- b) Všechna za jménem, jestliže mají restriktivní funkci

- (92) *La scuola secondaria superiore*
Střední škola

- c) Adjektivum hodnotící před jménem, restriktivní za jménem

- (93) *Una coraggiosa corrente musicale*
Odvážný hudební styl

2.3.3 Faktory Fonologické

Jestliže jmenné syntagma obsahuje více po sobě jdoucích adjektivních syntagmat, která navíc mají stejnou sémantickou funkci, můžeme pozorovat jasnou tendenci užívat nejkratší adjektivní syntagma jako první, nejdelší jako poslední. (Renzi, 1988: s. 454) V následujících příkladech, jsou formy a. stylisticky více neutrální vzhledem k formám b.:

(94) a. *Penso alle calde, interminabili sere di luglio.*

b. *Penso ale interminabili, calde sere di luglio.*

(95) a. *È una persona cara, preparata e incorruttibile.*

b. *È una persona incorruttibile, preparata e cara.*

(Renzi, 1988: s. 454)

Jestliže jmenné syntagma obsahuje více syntagmat náležejících do různých syntaktických kategorií, důraz na fonologický charakter zde podle Renziho (1988: s. 454) hraje ještě důležitější roli, jelikož rozdíl v počtu slabik může být klíčový. V následujících příkladech jsou formy a. upřednostňovány před formami b.:

(96) a. *Vorrei un pollo da un chilo da arrostito nel forno a legna del giardino.*

b. *?Vorrei un pollo da arrostito nel forno a legna del giardino da un chilo.*

(97) a. *Vorrei dei bambini svegli e che non abbiano paura di tutto.*

b. *?Vorrei dei bambini che non abbiano paura di tutto e svegli.*

2.4 Změna významu adjektiva podle jeho pozice

V předchozích kapitolách už jsme nastínili chování adjektiv jako *alto*, *vecchio*, *nuovo*, atd. Nyní si je stručně shrneme a podíváme na několik dalších adjektiv, jejichž význam je v antepozici a postopozii rozdílný. Většina těchto adjektiv si zachovává svůj vlastní význam, když se nachází v pozici, kterou jsme nazvali předpisovou (pozice po

Alto *l'alta pressione* vysoký tlak (v meteorologii)
 la pressione alta vysoký tlak (krevní)

Podle Patoty (2006: s. 78) existují i adjektiva, jejichž odlišná pozice neznamená změnu významu:

(98) a. *un saluto cordiale = un cordiale saluto*
 srdečný pozdrav

b. *un ricordo triste = un triste ricordo*
 smutná vzpomínka

c. *una lunga e interminabile attesa = un'attesa lunga e interminabile*
 una lunga, interminabile attesa = un'attesa lunga, interminabile
 dlouhé a nekonečné čekání

2.5. Shrnutí poznatků o postavení kvalifikačních adjektiv

V teoretické části práce jsme nejdříve stručně popsali základní charakteristiky italských adjektiv a poté jsme se zabývali jejich klasifikací. Dále jsme se zaměřili na postavení kvalifikačních adjektiv ve jmenném syntagmatu a také jsme zmínili faktory, které mohou postavení adjektiva ve větě ovlivňovat. Ke zpracování teoretické části jsme využili mnoho různých zdrojů, převážně italských gramatik.

V následující analytické části budeme pracovat s italským webovým korpusem a pokusíme se ověřit výchozí teoretické poznatky a popsat změny, ke kterým se změnou pozice adjektiva může docházet.

II. Analytická část

3. Analýza postavení kvalifikačních adjektiv na základě korpusových dat

3.1 Parametry korpusu itWaC

Doposud jsme se zabývali popisem adjektiv, jejich pozicemi ve jmenném syntagmatu a faktory, které mohou jejich postavení či význam ovlivnit. V této části práce se pokusíme ověřit výchozí hypotézy ohledně možností postavení kvalifikačních adjektiv pomocí jazykového korpusu. To je „*rozsáhlý soubor autentických textů (psaných nebo mluvených) převedený do elektronické podoby v jednotném formátu tak, aby v něm bylo možné jednoduše vyhledávat jazykové jevy, zejména slova a slovní spojení (kolokace). Korpus zobrazuje jazykové jevy v jejich přirozeném kontextu, a umožňuje tak vytvářet na reálných datech podložený jazykový výzkum v rozsahu, který byl dříve nemyslitelný.*“⁶ Korpus využívá přirozený jazykový materiál a má schopnost vypovídat o frekvenci neboli četnosti jevů. Jeho cílem je „*sloužit jako záznam a pokud možno co nejobjektivnější model jazykové empirie*“⁷.

Pro svou práci jsem se rozhodla využít webový korpus italštiny itWaC, což je korpus webových textů získaných z domény .it a jeho celkový rozsah je více než miliarda slov. Byl vytvořen mezi lety 2005 a 2007 společně s korpusem němčiny (deWaC) a angličtiny (ukWaC) jako součást tzv. WaCky projektu (Web as Corpus kool initiative), což je neformální sdružení badatelů zajímajících se o zkoumání webu jako zdroje lingvistických dat. Tyto korpusy obsahují základní lingvistickou anotaci (tj. slovnědruhové značkování a lematizace) a jejich cílem je sloužit jako univerzální zdroj pro cílové jazyky. ItWaC je největším veřejně zdokumentovaným jazykovým zdrojem italštiny. (Baroni, 2009b: s. 210)

⁶ Více informací na: <http://wiki.korpus.cz/doku.php/pojmy:korpus>

⁷ Více informací na: <http://wiki.korpus.cz/doku.php/pojmy:korpus>

3.2 Kvalifikační adjektiva v korpusu itWaC

Jako výchozí bod pro tuto část práce a následné zkoumání nám poslouží frekvenční seznamy adjektiv stojících v antepozici a adjektiv stojících v postpozici. Ty jsem získala pomocí dotazů ve tvaru [tag="ART.*"] [tag="ADJ.*"] [tag="N.*"] a [tag="ART.*"] [tag="N.*"] [tag="ADJ.*"]. Porovnáním těchto dvou seznamů a vyfiltrováním pouze těch adjektiv, která se nachází v obou seznamech, jsem vytvořila seznam adjektiv vyskytujících se jak v antepozici, tak v postpozici. Protože byly ale výskyty adjektiv po zadání dotazů v řádech milionů, bylo třeba tento seznam značně zkrátit, aby bylo vůbec možné s ním dále pracovat.

Po důkladnějším prozkoumání tohoto seznamu a následném ověřování v korpusu jsem ovšem došla k jistým pochybnostem o správnosti výskytů, které nám korpus itWaC poskytl. Tyto pochybnosti se týkaly především toho, že korpus někdy vyhodnotil adjektivum jako substantivum, či ho místo antepozice zařadil do postpozice, nebo naopak. Abych se tedy vyhnula převážné většině chybných zařazení, konzultovala jsem s rodilým mluvčím, která italská adjektiva z našeho seznamu mohou běžně stát v obou pozicích. Díky tomu se výsledný seznam adjektiv značně změnil. Tento seznam 50 nejpoužívanějších adjektiv v antepozici a v postpozici – podle korpusu itWaC – si můžeme prohlédnout v tabulce 1.1

	Adjektiva s nejvíce výskyty v antepozici				Adjektiva s nejvíce výskyty v postpozici		
	Adjektivum	ANTE	POST		Adjektivum	ANTE	POST
1.	nuovo	1125234	76155	1.	pubblico	227700	550466
2.	stesso	1017783	341477	2.	generale	33838	355475
3.	grande	880167	81630	3.	locale	20142	301199
4.	presente	553926	67988	4.	relativo	226571	262620
5.	seguinte	336439	38421	5.	civile	3794	239053
6.	unico	270835	148065	6.	storico	19035	153372
7.	solo	267029	20540	7.	precedente	147709	152984
8.	prossimo	255944	23443	8.	necessario	55483	146651
9.	piccolo	230392	18472	9.	comune	50712	131219
10.	diverso	217073	70857	10.	successivo	97678	130879
11.	intero	215669	34821	11.	fondamentale	11496	123141
12.	certo	200662	11180	12.	complessivo	9482	122594
13.	singolo	181363	9489	13.	personale	21780	120832

14.	vero	181022	52328	14.	medio	26321	114273
15.	eventuale	149406	3417	15.	naturale	10549	100138
16.	principale	138105	115500	16.	competente	54394	94934
17.	attuale	136237	70527	17.	diretto	16053	92261
18.	vecchio	134823	15485	18.	massimo	86004	90673
19.	bello	127651	22299	19.	specifico	79379	82350
20.	buono	125396	21615	20.	vigente	39061	80050
21.	scorso	125347	124303	21.	autonomo	6808	78525
22.	lungo	109691	25535	22.	importante	54658	77165
23.	migliore	108867	77886	23.	minimo	27662	71063
24.	forte	103632	40972	24.	libero	52709	68289
25.	giovane	93794	15506	25.	ordinario	10594	68281
26.	ulteriore	91968	9771	26.	reale	39125	64248
27.	alto	91305	31287	27.	annuale	3284	63501
28.	semplice	80154	23895	28.	positivo	9448	62071
29.	antico	78616	37285	29.	moderno	24118	60495
30.	recente	74656	11784	30.	nero	3022	58747
31.	possibile	69964	27320	31.	permanente	1412	58229
32.	onorevole	68358	3272	32.	straordinario	27129	55720
33.	particolare	62212	50352	33.	bianco	4055	52536
34.	breve	58013	11709	34.	attivo	3411	51449
35.	ampio	55025	7557	35.	rosso	2239	49979
36.	effettivo	52337	25844	36.	concreto	19156	43056
37.	grave	50641	19151	37.	verde	3515	41608
38.	famoso	48937	4513	38.	assoluto	15756	41028
39.	normale	44149	35048	39.	classico	28619	39255
40.	futuro	43840	24989	40.	esistente	1424	33599
41.	grosso	43305	8581	41.	tipico	15879	32407
42.	enorme	40540	14447	42.	originario	10259	30100
43.	doppio	39471	5517	43.	pratico	3709	29151
44.	notevole	39385	8939	44.	utile	12106	28124
45.	vasto	37106	4002	45.	simile	24421	27933
46.	minore	35982	27644	46.	preventivo	9805	27692
47.	adeguato	35253	22794	47.	vicino	16455	27513
48.	determinato	35119	11232	48.	formale	4077	26789
49.	continuo	32252	31698	49.	preciso	24178	26387
50.	splendido	30721	3035	50.	temporaneo	3111	24627

TABULKA 1.1

Z tohoto seznamu jsem dále vybrala pouze ta adjektiva, která odpovídají rovnoměrnému rozložení výskytů podle Zipfova zákona⁸. Tím jsem získala konečný seznam adjektiv, která mohou stát v obou pozicích a mají v korpusu rovnoměrně rozložené výskyty. Tento seznam vidíme v tabulce 1.2.

	Adjektiva s nejvíce výskyty v antepozici				Adjektiva s nejvíce výskyty v postpozici		
	Adjetivum	ANTE	POST		Adjetivum	ANTE	POST
1.	segunte	336439	38421	1.	necessario	55483	146651
2.	diverso	217073	70857	2.	naturale	10549	100138
3.	singolo	181363	9489	3.	specifico	79379	82350
4.	principale	138105	115500	4.	minimo	27662	71063
5.	buono	125396	21615	5.	reale	39125	64248
6.	forte	103632	40972	6.	positivo	9448	62071
7.	giovane	93794	15506	7.	preciso	24178	26387
8.	ulteriore	91968	9771	8.	duro	17521	22075
9.	antico	78616	37285	9.	significativo	16268	20722
10.	possibile	69964	27320	10.	perfetto	13473	19430

TABULKA 1.2

V tabulce 1.3 vidíme relativní četnost těchto adjektiv a v tabulce 1.4 jsou relativní četnosti seřazeny od nejvyšší po nejnižší jak v antepozici, tak v postpozici.

	Relativní četnost				Relativní četnost		
	ANTE	POST	ANTE		POST		
1.	segunte	90%	10%	1.	necessario	27%	73%
2.	diverso	75%	25%	2.	naturale	10%	90%
3.	singolo	95%	5%	3.	specifico	49%	51%
4.	principale	54%	46%	4.	minimo	28%	72%
5.	buono	85%	15%	5.	reale	38%	62%
6.	forte	72%	28%	6.	positivo	13%	87%
7.	giovane	86%	14%	7.	preciso	48%	52%
8.	ulteriore	90%	10%	8.	duro	44%	56%
9.	antico	68%	32%	9.	significativo	44%	56%
10.	possibile	72%	28%	10.	perfetto	41%	59%

TABULKA 1.3

⁸ Více informací na https://cs.wikipedia.org/wiki/Zipf%C5%AFv_z%C3%A1kon

	Relativní četnost	ANTE	POST		Relativní četnost	ANTE	POST
1.	singolo	95%	5%	1.	naturale	10%	90%
2.	ulteriore	90%	10%	2.	positivo	13%	87%
3.	segunte	90%	10%	3.	necessario	27%	73%
4.	giovane	86%	14%	4.	minimo	28%	72%
5.	buono	85%	15%	5.	reale	38%	62%
6.	diverso	75%	25%	6.	perfetto	41%	59%
7.	possibile	72%	28%	7.	significativo	44%	56%
8.	forte	72%	28%	8.	duro	44%	56%
9.	antico	68%	32%	9.	preciso	48%	52%
10.	principale	54%	46%	10.	specifico	49%	51%

TABULKA 1.4

Z tohoto konečného seznamu jsem vybrala pět adjektiv nejčastěji stojících v antepozici a pět nejčastěji stojících v postpozici, která jsem dále podrobila analýze. Ke každému adjektivu jsem vždy uvedla příklady z korpusu pro antepozici i postpozici a doplnila je českými překlady, které jsou mé vlastní. Tyto příklady nebyly vybírány z korpusu metodou náhodného výběru, ale tak, aby co nejlépe prezentovaly příslušná adjektiva.

Substantiva, se kterými se adjektiva ve vybraných větách z korpusu spojují, jsem vybírala mezi nejčastějšími výskyty jak v antepozici, tak v postpozici. Snažila jsem se vždy vybrat taková substantiva, na kterých bychom mohli pozorovat nějaké změny spojené s tou či onou pozicí.

Konkrétně se tedy budeme zabývat adjektivy *segunte*, *diverso*, *singolo*, *principale* a *forte* pro antepozici a adjektivy *necessario*, *naturale*, *specifico*, *reale* a *preciso* pro postpozici. Následně se budeme snažit poukázat na významové či jiné změny, které budou ze změny pozic adjektiv patrné.

3.2.1. Adjektiva nejčastěji stojící v antepozici

SEGUENTE

Podle výkladového slovníku *Treccani* adjektivum *segunte* označuje to, co bezprostředně následuje v čase, prostoru, či v pořadí. Používá se také pro označení toho, co je uvedeno nebo vyjmenováno za adjektivem po dvojtečce.

	Počet výskytů	Relativní četnost
Antepozice	336439	90%
Postpozice	38421	10%

V příložené tabulce vidíme četnost výskytů substantiv *condizione*, *modo* a *tabella* s adjektivem *segunte* v antepozici a postpozici:

Substantivum	Počet výskytů	
	ANTE	POST
condizione	5 949	245
modo	3 107	3507
tabella	1 910	1085

Jak uvidíme v následujících větách vybraných z korpusu, je zřejmé, že adjektivum *segunte* svůj význam při změně pozice nemění. Nedochozí zde ani ke změně funkce adjektiva v rámci syntagmatu restriktivní – deskriptivní. Můžeme však pozorovat lehké zdůraznění významu v rámci aktuálního větného členění.

(1) In tal caso gli stati membri assicurano che le **seguenti condizioni** siano soddisfatte: a) per ciascuna acqua di balneazione classificata "scarsa", saranno adottate le seguenti misure che... V takovém případě členské státy zajistí, aby byly splněny **následující podmínky**: a) pro každou vodu určenou ke koupání, klasifikovanou jako „nevyhovující“, budou přijata následující opatření, která ...

L'importazione di un cane o di un gatto provenienti da tutti gli altri paesi è sottoposto alle **condizioni seguenti**: tutti gli animali di età inferiore a 90 giorni devono essere accompagnati da un certificato sanitario...

Dovoz psa nebo kočky pocházejících ze všech ostatních zemí podléhá **následujícím podmínkám**: všechna zvířata mladší 90 dnů musí mít veterinární osvědčení...

(2) La vicenda può essere ricostruita nel **seguito modo**, sulla base di quello che abbiamo accertato.

Událost může být rekonstruována **následujícím způsobem** na základě toho, co jsme zjistili.

L'orario, nel periodo estivo, è fissato nel **modo seguente**: - apertura antimeridiana dalle ore 7 alle ore 12.30; - apertura pomeridiana dalle ore 15.30 alle ore 19.30.

Otevírací doba je v letním období stanovena **následujícím způsobem**: - dopolední otevírací doba od 7:00 do 12:30 hodin; - odpolední otevírací doba od 15:30 do 19:30 hodin.

(3) La situazione può essere riassunta nella **seguito tabella** dei finanziamenti aggiuntivi.

Situaci lze shrnout v **následující tabulce** dodatečných finančních prostředků.

Nella **tabella seguente**, allora, abbiamo visualizzato per quali regioni questi interventi siano stati più significativi, sia in totale che per il solo mese di aprile 2004.

V **následující tabulce** jsme tedy znázornili, pro které regiony byly tyto zásahy nejvýznamnější, a to jak celkově, tak pouze za měsíc duben 2004.

DIVERSO

Adjektivum *diverso* může mít mnoho různých významů. Podle výkladového slovníku Treccani adjektivum *diverso* označuje to, co není stejné nebo podobné, to, co se liší svou povahou, vzhledem, nebo kvalitou od jiného objektu, nebo něco, co je

naprosto odlišné. Liší se ale od adjektiva *differente*, neboť „odlišnost“ může být také částečná a pro jednotlivé (někdy minimální) aspekty, zatímco „rozdílnost“ je většinou celková. V postpozici má většinou význam „jiný“ či „odlišný“. Také koreluje se členem – pokud stojí se členem určitým, má význam „všichni“ či „jednotlivý“. V některých případech změna významu závisí na použití singuláru a plurálu.

	Počet výskytů	Relativní četnost
Antepozice	217073	75%
Postpozice	70857	25%

Podle výkladového slovníku Sabatini Colletti adjektivum *diverso* následuje za substantivem a vyžaduje předložku *tra* pro srovnání, předložku *da* pro odlišení od toho, s čím porovnáváme. V postpozici také povinně stojí před srovnávací větou, která je uvozena pomocí *da come*. V antepozici se zpravidla vyskytuje i s významem, který označuje rozmanitý charakter nebo příběh v literárním jazyce. Pokud stojí v množném čísle a je anteponováno, má hodnotu neurčitého adjektiva a označuje mnohost či neupřesněné množství, ale spíše omezené. Bývá anteponováno také v jednotném čísle se substantivy hromadnými a se substantivem *tempo*.

Změna pozice tedy způsobuje jak změnu významu, tak i změnu funkce adjektiva v rámci syntagmatu restriktivní – deskriptivní.

V přiložené tabulce vidíme četnost výskytů substantiv *paese*, *cultura* a *posizione* s adjektivem *diverso* v antepozici a postpozici:

Substantivum	Počet výskytů	
	ANTE	POST
paese	3 273	551
cultura	2 101	703
posizione	1 548	458

(1) Conoscere le diverse realtà che caratterizzano dei **diversi paesi** del mondo sarebbe molto importante per tutti - i problemi della sanità del nostro paese sono totalmente diversi da quelli del Mozambico grande tre volte l'Italia ma con solo una ventina di ginecologi.

Il percorso è organizzato in due semestri, ognuno dei quali in un **paese diverso**.

(2) Come ha avuto origine il mondo? Come e perché gli uomini sono stati creati? Le **diverse culture** hanno fornito spiegazioni differenti a questi interrogativi comuni, eppure osservando attentamente le storie si trova uno schema simile.

Viaggiando si diventa testimoni della realtà. Come Marco Polo, tornato in Europa dopo il viaggio in Oriente, ha portato in Italia una **cultura diversa**, così il viaggiatore del XX secolo ha la possibilità di essere un veicolo di scambio interculturale...

(3) Allo stesso tempo le **diverse posizioni** sulla guerra in Iraq hanno dimostrato che oggi non esiste consenso europeo in politica estera.

Znát různé skutečnosti, které charakterizují **různé země** světa, by bylo velmi významné pro všechny - problematika zdraví v naší zemi je naprosto odlišná od problematiky zdraví v Mosambiku, který je třikrát větší než Itálie, ale má pouze asi tak dvacet gynekologů.

Průběh je rozdělen do dvou semestrů, přičemž každý z nich v **jiné zemi**.

Jak vznikl svět? Jak a proč byli stvořeni lidé? **Odlišné kultury** poskytly na tyto běžné otázky různá vysvětlení, a přece pozorným sledováním příběhů najdeme podobný vzor.

Cestováním se stáváme svědky skutečnosti. Stejně jako Marco Polo, který se vrátil do Evropy po výpravě na Východ a přinesl do Itálie **odlišnou kulturu**, tak cestovatel dvacátého století má možnost být prostředkem multikulturní výměny...

Odlišné postoje k válce v Iráku zároveň ukázaly, že v současnosti v zahraniční politice neexistuje žádný evropský konsensus.

La luce che proviene dalle stelle subisce anche un altro effetto, dovuto all'atmosfera terrestre: quando attraversa uno strato di aria, viene deviata, cioè cambia direzione. Sembra quindi che la stella sia in una **posizione diversa**, perché la sua luce ci arriva da una direzione diversa.

Světlo pocházející z hvězd vykazuje vzhledem k zemské atmosféře rovněž další efekt: když prochází vrstvou vzduchu, je odkloněno, což znamená, že změní směr. Takže se zdá, že se hvězda nachází v **jiné poloze**, protože k nám její světlo přichází z jiného směru.

SINGOLO

Adjektivum *singolo* má význam „jeden (jediný), jedinečný jednotlivý; složený z jednoho jediného prvku; pro jednu jedinou osobu – např. jednolůžkový“. Může znamenat též „jednoduchý“ či „nezadaný“, „každý zvlášť“, či „sám o sobě“. Přidává se k číslovce jedna pro zdůraznění – „jeden jediný“.

	Počet výskytů	Relativní četnost
Antepozice	181363	95%
Postpozice	9489	5%

Z uvedených příkladů vyplývá, že význam nesouvisí se změnou pozice. Dochází zde ke změnám funkce v rámci syntagmatu restriktivní - deskriptivní. V konkrétním příkladu „caso singolo“ je adjektivum umístěno do postpozice v rámci aktuálního větného členění, které chce zdůraznit význam.

V příložené tabulce vidíme četnost výskytů substantiv *persona*, *caso* a *individuo* s adjektivem *singolo* v antepozici a postpozici:

Substantivum	Počet výskytů	
	ANTE	POST
persona	2 413	472
caso	2 210	463
individuo	3 092	108

(1) ...Perciò questo non è un attacco alle **singole persone**, ma ai comportamenti concreti.

Chi può fare un'adozione a distanza? Tutti, naturalmente; dalla **persona singola** alla famiglia, da un gruppo di colleghi di lavoro a un'intera classe scolastica.

(2) Una terza osservazione, evidente dall'analisi dei **singoli casi** ma non riportata in tabella, è la lunga durata del tirocinio e la serie di aggiustamenti necessari per pervenire ad un esito favorevole.

Che tu la limi o no, non saprai mai con certezza quale faccia della moneta verrà la volta successiva. Non puoi avere previsioni su un **caso singolo**. La moneta limata farà venire di più un lato, ma ci sono solo più probabilità di indovinare puntando su quel lato, mai certezza.

(3) Ci stavamo chiedendo se il **singolo individuo** ha il diritto di por fine alla sua vita, e non se la società glielo permetterebbe.

...Tudíž tohle není útok na **jednotlivce (jednotlivé osoby)**, ale na konkrétní chování.

Kdo může provést adopci na dálku? Všichni, samozřejmě; od **jediné osoby** po rodinu, od skupiny kolegů z práce po celou školní třídu.

Třetí poznámka, která je zřejmá z analýzy **jednotlivých případů**, ale není uvedena v tabulce, je dlouhé trvání stáže a řada úprav potřebných k dosažení příznivého výsledku.

Ať ji opiluješ nebo ne, stejně nikdy nebudeš s jistotou vědět, která strana mince padne příště. Nemůžeš předpovídat podle **jediného případu**. Opilovaná mince padne častěji na jednu stranu, ale je tu pouze větší pravděpodobnost uhádnutí, na kterou stranu dopadne, nikdy jistota.

Ptali jsme se, jestli má **jednotlivec** právo ukončit svůj život a ne jestli by mu to společnost umožnila.

Le infestazioni piu'gravi hanno l'aspetto di masse bianche tipo batuffoli di cotone. Gli **individui singoli** sono lunghi qualche millimetro, ma ho visto delle specie tipiche del deserto che erano grandi quasi un centimetro!

Nejzávažnější parazitární onemocnění má vzhled bílé hmoty podobné chumáčku bavlny. **Jednotliví jedinci** jsou dlouzí několik milimetrů, ale viděl jsem druhy typické pro pouště, které byly velké téměř jeden centimetr!

PRINCIPALE

Adjektivum *principale* má mnoho různých významů: nejdůležitější, nejvýznamnější, rozsáhlejší, či vyrobené pro pojetí většího počtu osob. Může také označovat místo, kde se odehrávají nejdůležitější průmyslové, obchodní či administrativní činnosti. Význam tohoto adjektiva nesouvisí se změnou pozice, ale ve všech případech dochází ke změně funkce adjektiva v rámci syntagmatu restriktivní – deskriptivní.

	Počet výskytů	Relativní četnost
Antepozice	138105	54%
Postpozice	115500	46%

V příložené tabulce vidíme četnost výskytů substantiv *fattore*, *motivo* a *funzione* s adjektivem *principale* v antepozici a postpozici:

Substantivum	Počet výskytů	
	ANTE	POST
fattore	1 545	456
motivo	776	1567
funzione	797	840

(1) L'età avanzata è il **principale fattore** di rischio per cecità e ipovisione. Pokročilý věk je **hlavním** rizikovým **faktorem** pro vznik slepoty a slabozrakosti.

I geografi individuano il **fattore principale** di questa scarsità idrica nella drastica diminuzione delle precipitazioni nel periodo autunnale e invernale. Geografové vidí **zásadní faktor** tohoto nedostatku vody v drastickém poklesu srážek v podzimním a zimním období.

(2) Nelle zone calde gli insetti sono il **principale motivo** di fastidio per i vacanzieri. V teplých oblastech je hmyz **hlavním důvodem** nepohodlí pro rekreanty.

É questo il **motivo principale** della proclamazione dello sciopero. Tohle je **hlavním důvodem** pro vyhlášení stávk.

(3) L'anemia di Fanconi é una grave e rara malattia genetica che colpisce i bambini in età scolare, causando gravissimi danni a tutte le **principali funzioni** del loro corpo. Fanconiho anémie je vážné a vzácné genetické onemocnění, které postihuje děti školního věku, tím, že způsobuje vážné poškození všech **hlavních funkcí** jejich těla.

In questo modulo imparerai le **funzioni principali** di questo programma. V tomto modulu se naučíš **základní funkce** tohoto programu.

FORTE

Adjektivum *forte* má většinou význam silný, statný, pevný, odolný, tvrdý. Může označovat sílu jak fyzickou, tak morální.

	Počet výskytů	Relativní četnost
Antepozice	103632	72%
Postpozice	40972	28%

V příložené tabulce vidíme četnost výskytů substantiv *vento*, *legame* a *odore* s adjektivem *forte* v antepozici a postpozici:

Substantivum	Počet výskytů	
	ANTE	POST
vento	1 128	424
legame	1 343	453
odore	432	140

Jak můžeme vidět v následujících větách vybraných z korpusu, adjektivum *forte* svůj význam při změně pozice nemění. Nedochozí zde ani ke změně funkce adjektiva v rámci syntagmatu restriktivní – deskriptivní. Můžeme ale pozorovat, že v postpozici bývá rematičtější.

(1) In alcune zone un **forte vento** ha scoperchiato i tetti di case e capannoni. V některých oblastech **silný vítr** strhal střechy domů a přístřešků.

Tira un **vento forte**, che alza la polvere e scuote le bandiere. Fouká **silný vítr**, který zvedá prach a mává vlajkami.

(2) Ho un **forte legame** con questo posto. Mám **silné pouto** s tímto místem.

Tra i due nasce così un **legame forte** che ben presto si trasforma in amore. Mezi těmi dvěma tak vzniká **silné pouto**, které se brzy promění v lásku.

(3) Ad un certo punto ho sentito un **forte odore** di naftalina. V jednu chvíli jsem cítil **silný odér** naftalínu.

C'è un **odore forte** di pesce, acre e nauseabondo e i gabbiani continuano a raccogliere gli avanzi che sono ammassati sulla sabbia. Je tam **silný rybí zápach**, štiplavý a odporný, a rackové pokračují ve sbírání zbytků, které se nahromadily na písku.

3.2.2. Adjektiva nejčastěji stojící v postpozici

NECESSARIO

Adjektivum *necessario* má většinou význam „nutný“ nebo nezbytný“.

	Počet výskytů	Relativní četnost
Antepozice	55483	27%
Postpozice	146651	73%

V příložené tabulce vidíme četnost výskytů substantiv *provvedimento*, *informazione* a *elemento* s adjektivem *necessario* v antepozici a postpozici:

Substantivum	Počet výskytů	
	ANTE	POST
provvedimento	583	2631
informazione	1 068	6489
elemento	602	2321

U tohoto adjektiva nedochází při změně pozice ani ke změně významu, ani ke změně funkce v rámci syntagmatu restriktivní – deskriptivní.

(1) Dopo l'accertamento vengono adottati i **necessari provvedimenti** che vengono notificati a tutti gli interessati. Po prověření budou přijata **nezbytná opatření**, která budou oznámena všem zúčastněným stranám.

Gli Stati membri adottano inoltre i **provvedimenti necessari** affinché tutti i veicoli fuori uso siano consegnati ad impianti di trattamento autorizzati. Členské státy rovněž učiní **nezbytná opatření**, aby zajistily, že všechna vozidla mimo provoz budou předána do autorizovaných zpracovatelských zařízení.

(2) Quindi, come sempre, appuntamento a giovedì per le **necessarie informazioni**. Al momento l'unica cosa certa è che i biglietti dello stadio costano 25.000 lire.

Takže, jako vždy, ve čtvrtek schůzka kvůli **nezbytným informacím**. V této chvíli je jistá jediná věc, a to že vstupenky na stadion stojí 25.000 lir.

Le regioni sono tenute a fornire le **informazioni necessarie** entro il mese di gennaio di ciascun anno, sulla base di questionari predisposti dal Ministro.

Regiony jsou povinny poskytnout **nezbytné informace** během měsíce ledna každého roku, a to na základě dotazníků vypracovaných ministrem.

(3) «L'amore è il **necessario elemento** di tutti i miei film - continua il regista - e la famiglia è il grande amore della mia vita».

„Láska je **nezbytným prvkem** všech mých filmů“ - pokračuje režisér – „a rodina je velkou láskou mého života.“

Se da un lato il commercio è un **elemento necessario** per il sostentamento di molte persone, dall'altro può causare anche distruzione ambientale, esaurire le risorse naturali e incentivare un'iniqua distribuzione delle ricchezze e del potere.

Zatímco na jednu stranu je obchod **nezbytným prvkem** pro obživu mnoha lidí, na druhou stranu může také způsobovat ničení životního prostředí, vyčerpávat přírodní zdroje a podněcovat nerovné rozdělování bohatství a moci.

NATURALE

Adjektivum *naturale* může mít dva různé významy, a to „přirozený“ nebo „přírodní“. Bohužel se nám v korpusu nepodařilo najít žádný příklad, ve kterém by adjektivum mělo význam „přírodní“, často se ale spojuje se substantivy jako např. katastrofa – „přírodní katastrofa“. Znamená to tedy, že u tohoto adjektiva dochází k homonymii, která ale nemusí nutně souviset se změnou pozice adjektiva. Běžně nedochází ani ke změně významu, ani ke změně funkce v rámci syntagmatu restriktivní – deskriptivní.

	Počet výskytů	Relativní četnost
Antepozice	10549	10%
Postpozice	100138	90%

V příložené tabulce vidíme četnost výskytů substantiv *evoluzione*, *processo* a *tendenza* s adjektivem *naturale* v antepozici a postpozici:

Substantivum	Počet výskytů	
	ANTE	POST
evoluzione	624	409
processo	185	644
tendenza	236	162

(1) La possibilità di inserire dei video nel vostro blog è la **naturale evoluzione** di una piattaforma che desidera stimolare tutte le forme di espressione. **Možnost vložit video na váš blog je přirozeným vývojem** platformy, která chce podporovat všechny formy vyjádření.

Il monastero di Tibhirine era diventato, nel corso degli anni, un luogo di dialogo fra cristiani e musulmani. Ciò fu il frutto di un'**evoluzione naturale** e non di qualcosa di programmato. **Klášter v Tibhirine se stal v průběhu let místem dialogu mezi křesťany a muslimy. To bylo výsledkem přirozeného vývoje,** ne něčeho plánovaného.

(2) La causa più frequente della degenerazione maculare è certamente il **naturale processo** di invecchiamento dell'occhio. **Nejčastější příčinou makulární degenerace je zcela jistě přirozený proces stárnutí oka.**

L'erosione è un **processo naturale** in tutti gli ecosistemi terrestri, ma è accelerato e intensificato da numerose attività antropiche.

Eroze je **přírozený proces** ve všech zemských ekosystémech, ale je urychlován a zesilován mnohými lidskými činnostmi.

(3) E un maggior numero di adipociti porterà quasi ineluttabilmente ad un aumento della massa grassa totale. Bisogna allora rispettare la **naturale tendenza** dei bambini a non mangiare troppa carne, sono sufficienti 3 - 4 porzioni la settimana, alternandone i vari tipi.

A větší počet tukových buněk povede téměř nevyhnutelně ke zvýšení celkové hmotnosti tělesného tuku. Je tedy třeba respektovat **přírozenou tendenci** dětí nejíst příliš mnoho masa; dostačující jsou tři až čtyři porce týdně a střídání různých druhů masa.

La **tendenza naturale** del sociologismo è distruggere l'individuo, la **tendenza naturale** dello psicologismo è distruggere la società.

Přírozenou tendencí sociologismu je zničit jednotlivce, **přírozenou tendencí** psychologismu je zničit společnost.

SPECIFICO

Adjektivum *specifico* nejčastěji znamená: specifický, určitý, konkrétní, typický, charakteristický.

	Počet výskytů	Relativní četnost
Antepozice	79379	49%
Postpozice	82350	51%

V příložené tabulce vidíme četnost výskytů substantiv *caratteristica, situazione a funzione* s adjektivem *specifico* v antepozici a postpozici:

Substantivum	Počet výskytů	
	ANTE	POST
caratteristica	816	1063
situazione	779	547
funzione	915	615

Význam se se změnou pozice u tohoto adjektiva nemění, dochází ale ke změně funkce v rámci syntagmatu restriktivní – deskriptivní.

(1) La macchina è in grado di distinguere le **specifiche caratteristiche** del pensiero dell'utilizzatore. Přístroj je schopen rozlišit **specifické rysy** myšlení uživatele.

Andiamo adesso a considerare le **caratteristiche specifiche** del settore culturale. Pojd'me vzít nyní v úvahu **specifické rysy** kulturního odvětví.

(2) Tutto dipende sempre dalla **specifica situazione** di un'impresa o di un settore di mercato. Všechno vždy záleží na **konkrétní situaci** podniku nebo sektoru trhu.

Per quanto concerne la **situazione specifica** degli immigrati italiani... Pokud jde o **konkrétní situaci** italských přistěhovalců...

(3) Qualora lo scuotimento o la vibrazione siano inerenti ad una **specifica funzione** tecnologica della macchina... V případě, že otřesy nebo vibrace souvisí s **určitou** technologickou **funkcí** auta ...

Ogni parte della pianta svolge una **funzione specifica** e l'insieme delle diverse funzioni rende possibile la vita della pianta. Každá část rostliny vykonává **speciální funkci** a soubor různých funkcí umožňuje život rostliny.

REALE

Adjektivum *reale* může mít dva různé významy, dochází u něj tedy k homonymii. Jeden z významů je překládán jako: reálný, skutečný, opravdový, faktický. Druhý význam znamená „královský“. Tento případ ale nebudeme brát v potaz, poněvadž s tímto významem by adjektivum patřilo mezi adjektiva relační, která nemají antepozici, a nemohli bychom ho tím pádem zařadit d našeho seznamu adjektiv majících obě pozice.

	Počet výskytů	Relativní četnost
Antepozice	39125	38%
Postpozice	64248	62%

V přiložené tabulce vidíme četnost výskytů substantiv *pericolo*, *possibilità* a *motivo* s adjektivem *reale* v antepozici a postpozici:

Substantivum	Počet výskytů	
	ANTE	POST
pericolo	260	442
possibilità	1 412	492
motivo	305	162

Z uvedených příkladů vyplývá, že toto adjektivum nemění význam se změnou své pozice, ale můžeme zde pozorovat změnu funkce v rámci syntagmatu restriktivní – deskriptivní.

(1) Naturalmente, a seconda delle reazioni che il cane ha avuto nei primissimi mesi, i proprietari saranno in grado di comprendere se il cane rappresenta un **reale pericolo** o meno per il bambino. Je zřejmé, že podle reakcí, které měl pes v prvních měsících, majitelé budou moci poznat, zda pes představuje **reálné nebezpečí** pro dítě, či nikoliv.

Esiste un **pericolo reale** che il paese ricada nuovamente nella guerra civile. Existuje **reálné nebezpečí**, že země znovu zabředne do občanské války.

(2) Quando la persona inizia a stare meglio, intravede delle **reali possibilità** di miglioramento rispetto alla guarigione e alla disintossicazione. Když se člověk začne cítit lépe, spatří **skutečné možnosti** zlepšení ve srovnání s léčením a detoxikací.

Non abbiamo avuto la **possibilità reale** di aprire una discussione di merito; Neměli jsme **opravdovou možnost** zahájit diskusi o jádru věci;

(3) Non c'è un **reale motivo** per questa assenza ma chi ha detto che nella vita si debbano fare solo cose sensate? Neexistuje žádný **skutečný důvod** pro tohoto nedostatku, ale kdo říká, že v životě máte dělat jen věci, které mají smysl?

Questo è il **motivo reale** che sta dietro alla nascita di questo sito. Tohle je **skutečný důvod**, který stojí za vznikem tohoto webu.

PRECISO

Posledním zkoumaným adjektivem je adjektivum *preciso*. Můžeme ho přeložit jako přesný, správný, jasný, konkrétní či zřetelný.

	Počet výskytů	Relativní četnost
Antepozice	24178	48%
Postpozice	26387	52%

V příložené tabulce vidíme četnost výskytů substantiv *ordine*, *momento* a *strategia* s adjektivem *preciso* v antepozici a postpozici:

Substantivum	Počet výskytů	
	ANTE	POST
ordine	187	189
momento	354	366
strategia	364	131

Na vybraných příkladech z korpusu nejsou zřetelné žádné významové posuny, které by souvisely se změnou pozice adjektiva. Mění se ale funkce adjektiva v rámci syntagmatu restriktivní – deskriptivní.

(1) É importante, per avere una buona paella cucinare gli ingredienti in un **preciso ordine**. Abyste uvařili dobrou paellu, je důležité vařit ingredience v **přesném pořadí**.

Il Prefetto aveva dato un **ordine preciso**: bloccare quei matti. Prefekt vydal **jasný rozkaz**: zastavit ty blázny.

(2) É un bell'esempio di testimonianza di un **preciso momento** storico, un quadro chiaro della società americana degli anni venti, una spietata rappresentazione di una società dissoluta che non è in grado di vedere al di là del proprio naso... Je to dobrý příklad svědectví o **konkrétním** historickém **okamžiku**, jasný obraz americké společnosti dvacátých let, nemilosrdné znázornění zhýralé společnosti, která není schopna vidět dál než za vlastní nos...

Ricordo il **momento preciso**: ero accosciato dietro un muro di argilla mezzo diroccato e sbirciavo di nascosto nel vicolo lungo il torrente ghiacciato. Pamatuji si ten **přesný okamžik**: přikrčil jsem se za polorozpadlou hliněnou zdí a tajně jsem pošilhával do úzké uličky podél zamrzlého potoka.

(3) Si tratta di una casualità oppure di una **precisa strategia** della casa editrice? Jedná se o náhodu, nebo o **záměrnou strategii** nakladatelství?

Tutto questo non è un caso, ma frutto di una **strategia precisa**. Tohle všechno není náhoda, ale výsledek **jasné (záměrné) strategie**.

3.3. Shrnutí

V následující tabulce jsme shromáždili poznatky týkající se postavení kvalifikačních adjektiv ve jmenném syntagmatu, získané z vybraných příkladů z korpusu itWaC. Jak můžeme vidět, nejběžnější změnou je změna funkce adjektiva v rámci syntagmatu restriktivní – deskriptivní. Ve třech případech můžeme pozorovat zdůraznění významu v rámci aktuálního větného členění. Ve dvou případech dochází k homonymii a pouze u dvou adjektiv se se změnou pozice nic nemění.

Adjektivum	Změna významu	Změna funkce v rámci syntagmatu restriktivní - deskriptivní	Nic	Zdůraznění v rámci aktuálního větného členění	Homonymie
segunte				X	
diverso	X	X			
singolo		X		X	
principale		X			
forte				X	
necessario			X		
naturale					X
specifico		X			
reale		X			X
preciso		X			

ZÁVĚR

Cílem této diplomové práce bylo uceleně popsat možnosti postavení kvalifikačních adjektiv ve jmenném syntagmatu a následně ověřit teoretické poznatky o tomto jevu na datech z textového korpusu *itWaC* a vymezit významové či jiné změny, které mohou se změnou pozice adjektiva vzhledem k substantivu souviset.

V první části práce, která byla koncipována jako teoretický základ pro část analytickou, jsme za použití italských gramatik, z nichž nejdůležitější informace nám poskytly: *Grande grammatica italiana di consultazione* (Renzi, 1988), *La nuova grammatica della lingua italiana* (Dardano 1997), *Nuova grammatica italiana* (Salvi, 2004) a *Grammatica italiana:italiano comune e lingua letteraria* (Serianni, 2007), popsali základní charakteristiky italských adjektiv a přiblížili jejich klasifikaci.

Dále jsme se zaměřili na možnosti postavení kvalifikačních adjektiv ve jmenném syntagmatu. Vycházeli jsme především ze dvou italských studií *La posizione dell'aggettivo italiano nel gruppo nominale* (D'Addio, 1974) a *La posizione dell'aggettivo in italiano* (Vincent, 1986), přičemž každá z nich nahlížela na postavení kvalifikačních adjektiv z jiného hlediska. Následně jsme se zabývali faktory, které ovlivňují postavení adjektiva vzhledem k substantivu. V závěru teoretické části jsme zmínili několik konkrétních příkladů, ve kterých může docházet ke změnám významu adjektiva podle toho, jestli stojí v pozici před substantivem, nebo za ním.

Stěžejní část této práce tvoří část analytická. V jejím úvodu jsme pomocí italského webového korpusu *itWaC* vyexcerpovali frekvenční seznamy adjektiv typu ART-ADJ-NOUN a ART-NOUN-ADJ. Tyto seznamy jsme následně konfrontovali tak, abychom získali seznam adjektiv vyskytujících se jak v antepozici, tak v postpozici i s příslušnými frekvencemi. Získaný seznam adjektiv jsme poté konzultovali s italskými rodilými mluvčími, abychom pro náš výzkum vybrali pouze ta adjektiva, která se v obou pozicích opravdu běžně užívají. Nakonec jsme z těchto adjektiv vyseletovali pouze ta, která měla rovnoměrné rozvržení výskytů podle Zipfova zákona. Z tohoto konečného seznamu jsme zvolili vzorek šesti adjektiv nejčastěji stojících v antepozici a šesti nejčastěji stojících v postpozici. Tato adjektiva jsme podrobili analýze na vybraných příkladech z korpusu, abychom ověřili výchozí teoretické poznatky o možnostech jejich postavení. Pomocí těchto příkladů jsme se snažili vymezit významové či jiné změny, které souvisí se změnou pozice adjektiv. Při vymezování

těchto změn jsme používali zejména online výkladové slovníky *Il Sabatini Coletti*, *Dizionario della lingua italiana* a *Enciclopedia dell'italiano Treccani*.

Po podrobení vybraných adjektiv této analýze jsme došli k zajímavým závěrům. Nejenže se nám díky vyššímu počtu výskytů adjektiv v postpozici než v antepozici potvrzuje D'Addiuův obecný předpoklad, že běžnější pozice adjektiva je ta za substantivem, z analýzy navíc vyplývá, že postavení italského adjektiva je ovlivňováno mnoha faktory, a změna jeho pozice někdy může způsobovat i několik různých změn najednou. Jak můžeme vidět z popsaných příkladů v analytické části práce a v příložené tabulce, mezi tři nejčastější změny patří významový posun adjektiva, změna funkce adjektiva v rámci syntagmatu restriktivní – deskriptivní a případ, kdy odlišná pozice adjektiva neznámá žádnou změnu významu. Může však docházet i k další změně – ke zdůraznění významu v rámci aktuálního větného členění. Tento případ je zřetelný v případě, kdy z opačných pozic adjektiva nevyplývají žádné změny významu či funkce. Poslední možností, která podle naší analýzy může souviset se změnou významu, je homonymie adjektiv, kdy adjektiva stejně znějí, ale mají odlišný význam. Výše popsané významové změny se navíc v některých případech odvíjí i od použití jednotného či množného čísla, nebo užití členu určitého či neurčitého.

Závěry týkající se změn v rámci jednotlivých adjektiv byly pro větší přehlednost komentovány přímo u konkrétních příkladů a doplněny českým překladem. Dle rozebraných přídavných jmen můžeme konstatovat, že ve většině případů měly největší a rozhodující vliv faktory sémantické a syntaktické.

Přestože většina vybraných příkladů z korpusu posloužila k potvrzení výchozích teoretických poznatků, tato problematika by si zajisté zasloužila větší pozornost. Vzorek zkoumaných adjektiv bylo ale nutné omezit pouze na menší počet příkladů, neboť pokud bychom chtěli z vytvořených seznamů použít všechna adjektiva, jednalo by se o natolik obsáhlou studii, že by přesahovala rozsah diplomové práce. I přes všechna omezení věřím, že tato práce bude mít alespoň malý přínos pro objasnění problematiky postavení kvalifikačních adjektiv v italštině.

RIASSUNTO

Gli obiettivi di questa tesi sono stati quelli di descrivere in modo completo le possibilità della posizione degli aggettivi qualificativi nel sintagma nominale e poi di verificare le conoscenze teoriche di questo fenomeno su dati provenienti da un corpus di testi chiamato *itWaC* e definire i cambiamenti semantici o altri che possono variare a seconda della posizione degli aggettivi rispetto al sostantivo.

Nella prima parte, che è stata concepita come la base teorica per la parte analitica, usando le grammatiche italiane, dai quali le informazioni più importanti ci vengono fornite da: *Grande Grammatica Italiana di Consultazione* (Renzi, 1988), *La Nuova Grammatica della lingua italiana* (Dardano 1997) *Nuova grammatica italiana* (Salvi, 2004) e *Grammatica italiana: italiano Comune e lingua letteraria* (Serianni, 2007), abbiamo descritto le caratteristiche principali degli aggettivi italiani e abbiamo indicato la loro classificazione.

In seguito ci siamo concentrati sulle possibilità di posizione degli aggettivi qualificativi nel sintagma nominale. Siamo partiti principalmente da due studi italiani *La posizione dell'aggettivo italiano nel gruppo nominale* (D'Addio, 1974) e *La posizione dell'aggettivo in italiano* (Vincent, 1986), ciascuna delle quali ha valutato la posizione degli aggettivi qualificativi da una prospettiva diversa. Successivamente, abbiamo esaminato i fattori che influenzano la posizione degli aggettivi rispetto al sostantivo. In conclusione della parte teorica, abbiamo menzionato alcuni esempi specifici, nei quali ci sono dei cambiamenti del significato dell'aggettivo a seconda che si trovi in posizione prima o dopo del sostantivo.

La parte fondamentale di questo lavoro è la parte analitica. Lavorando con il web corpus *itWaC* abbiamo nell'introduzione creato le liste di frequenze degli aggettivi del tipo ART-ADJ-NOUN e ART-NOUN-ADJ. Queste liste vengono poi confrontate per ottenere un elenco degli aggettivi che si trovano sia in anteposizione che in postposizione con le rispettive frequenze. Questa lista di aggettivi, l'abbiamo consultata con i madrelingua italiani per poter scegliere per la nostra ricerca solo gli aggettivi, che si usano comunemente in tutte due le posizioni. Alla fine, abbiamo scelto solo quelli aggettivi, che hanno una distribuzione proporzionale delle occorrenze in base alla legge di Zipf. Da questa lista definitiva, abbiamo scelto un campione di sei aggettivi più spesso usati in anteposizione e sei più spesso usati in postposizione. Questi aggettivi sono stati sottoposti ad un'analisi su esempi selezionati dal corpus per poter verificare le

conoscenze teoriche iniziale delle possibilità della loro posizione. Per mezzo di questi esempi abbiamo cercato di definire i cambiamenti del significato o altri cambiamenti relativi al cambiamento della posizione degli aggettivi. Nel definire questi cambiamenti, abbiamo usato soprattutto i dizionari monolingue on-line *Il Sabatini Coletti. Dizionario della lingua italiana* e *Enciclopedia dell'italiano Treccani*.

Dopo aver sottoposto gli aggettivi selezionati a questa analisi, siamo giunti a conclusioni interessanti. Non solo che grazie a un maggior numero di occorrenze degli aggettivi posposti rispetto a quelli anteposti si conferma il presupposto generale di Wanda D'Addio che la posizione più comune dell'aggettivo è quella dopo un sostantivo, ma dall'analisi risulta anche che la posizione dell'aggettivo italiano è influenzata da molti fattori, e cambiando la sua posizione può talvolta causare diversi cambiamenti in una volta. Come si può vedere dagli esempi descritti nella parte analitica e nella tabella allegata, le tre modifiche più comuni includono: un cambiamento del significato dell'aggettivo, un cambiamento della funzione all'interno del sintagma restrittivo - descrittivo e il caso in cui le diverse posizioni del aggettivo non cambiano il suo significato. Tuttavia, può verificarsi anche un altro cambiamento, cioè un'accentuazione del significato di un aggettivo all'interno della struttura tema - rema. Questo caso è evidente quando dalle posizioni opposte degli aggettivi non risulta alcun cambiamento del significato o della funzione. L'ultima opzione, che secondo la nostra analisi può essere correlata ad un cambiamento del significato, è la omonimia degli aggettivi. In questo caso gli aggettivi hanno una stessa forma ortografica e fonologica ma esprimono più significati. Le modifiche semantiche sopra descritte, inoltre, in alcuni casi si basano sull'uso di singolare o plurale, o sull'uso del articolo definito o indefinito.

Le conclusioni per quanto riguarda le modifiche all'interno dei singoli aggettivi sono stati per chiarezza commentati direttamente sugli esempi concreti e completati con la traduzione ceca. Secondo gli aggettivi descritti possiamo dire che nella maggior parte dei casi, la maggiore influenza, l'hanno avuta i fattori semantici e sintattici.

Sebbene la maggior parte degli esempi selezionati dal corpus abbia aiutato per confermare delle conoscenze teoriche iniziali, questa problematica certamente meriterebbe più attenzione. Il campione degli aggettivi esaminati doveva purtroppo essere limitato a un minore numero di esempi, perché se volessimo usare tutti gli aggettivi dalle liste, si tratterebbe di uno studio così vasto che vada oltre l'estensione della tesi. Nonostante tutte le limitazioni, credo che questo lavoro avrà almeno un

piccolo contributo per chiarire la questione della posizione degli aggettivi qualificativi in italiano.

Seznam použité literatury

BARONI, Marco, BERNARDINI, Silvia, FERRARESI, Adriano, ZANCHETTA, Eros (2009b), The WaCky Wide Web: A Collection of Very Large Linguistically Pro-cessed Web-Crawled Corpora. *Language Resources and Evaluation*, sv. 43, č. 3, s. 209-226.

Dostupné též z:

<http://wacky.sslmit.unibo.it/lib/exe/fetch.php?media=papers:wacky_2008.pdf>

BARONI, Marco, BERNARDINI, Silvia, FERRARESI, Adriano, ZANCHETTA, Eros (2013), *itWaC*. Ústav Českého národního korpusu FF UK, Praha. Dostupné z:

<<http://www.korpus.cz>>

BISETTO Antonietta (2010), *Relational adjectives crosslinguistically*. *Lingue e linguaggio*, 9:1, pp. 65-85.

CINQUE, Guglielmo (2007), *The Syntax of Adjectives. A comparative study*, ms., Università degli Studi Ca' Foscari di Venezia.

D'ADDIO, Wanda (1974), *La posizione dell'aggettivo italiano nel gruppo nominale*, in M. Medici - A. Sangregorio (a cura di), *Fenomeni morfologici e sintattici nell'italiano contemporaneo*, Roma, Bulzoni, pp. 79-103.

DARDANO, Maurizio, TRIFONE, Pietro (2002), *Grammatica italiana modulare*. Milano: Zanichelli.

DARDANO, Maurizio, TRIFONE, Pietro (2006), *La nuova grammatica della lingua italiana*. Bologna: Zanichelli.

HAMPLOVÁ, Sylva (2004), *Mluvnice italštiny: Grammatica italiana*. Praha: LEDA.

NESPOR, Marina (1988), *Il sintagma aggettivale*, in L. Renzi et al. (a cura di), *Grande grammatica italiana di consultazione*, Bologna, Il Mulino, vol. 1°, pp. 425-441.

PATOTA, Giuseppe (2006), *Grammatica di riferimento dell'italiano contemporaneo*. Novara: Garzanti Linguistica.

RAINER, Franz (2013), *Can relational adjectives really express any relation? An onomasiological perspective*. *Skase journal of theoretical linguistics*, 1/10, pp. 12-40.

Dostupné též z:

<http://www.skase.sk>

RENZI, Lorenzo, SALVI Giampaolo, CARDINALLETI, Anna (1988), *Grande grammatica italiana di consultazione I: La frase. I sintagmi nominale e preposizionale*. Bologna: Il Mulino.

SALVI, Giampaolo, VANELLI, Laura (2004), *Nuova grammatica italiana*. Bologna: Il Mulino.

SERIANNI, Luca, CASTELVECCHI Alberto (2007), *Grammatica italiana: italiano comune e lingua letteraria*. Novara: UTET Università

SERIANNI, Luca (2003), *Italiani scritti*, Bologna: il Mulino.

VINCENT, Nigel (1986), *La posizione dell'aggettivo in italiano*, in H. Stammerjohann (a cura di), *Tema-Rema in Italiano*, Tübingen, Narr, pp. 181-195.

Internetové zdroje

Il Sabatini Coletti. Dizionario della Lingua Italiana [online]. [cit. 2014-02-28].

Dostupný z:

<http://dizionari.corriere.it/dizionario_italiano>.

Treccani [online]. [cit. 7. 4. 2012]. Dostupné z:

<<http://www.treccani.it/>>.